

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060301

DOM
2018-06-26
Stockholm

Mål nr
M 1755-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-02-01 i mål nr M 1952-07 och M 112-05, se bilaga A

PARTER

Klagande

Göteborgs Stad, Kretslopp och vatten
Box 123
424 23 Angered

Ombud: MT och LW

Motpart

Solør Bioenergi Recycling AB (f.d. Industrial Quality Recycling AB),
Fabriksvägen 2
461 39 Trollhättan

Ombud: ML

SAKEN

Uppskjutna frågor om utsläpp till vatten

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ändrar punkten A i mark- och miljödomstolens dom på så sätt att den i mark- och miljödomstolens deldom den 29 december 2005 i mål nr M 112-05 och den i mark- och miljödomstolens deldom den 7 november 2008 i mål nr M 1952-07 och M 112-05 föreskrivna provotiden inte avslutas i fråga om utsläpp av polyaromatiska kolväten, PAH, och arsenik. Provotiden samt den provisoriska föreskriften P 1 i mark- och miljödomstolens domar ersätts med följande nya lydelse:

Dok.Id 1406395

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

Mark- och miljööverdomstolen uppskjuter med stöd av 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken under en prøvotid slutliga utsläpp av polyaromatiska kolväten [PAH16, PAH7 och bens(a)pyren] och arsenik till vatten.

Under prøvotiden ska Solør Bioenergi Recycling AB, bolaget, utreda vilka ytterligare skyddsåtgärder som behövs för att minska uppkomsten av förorenat dag- och lakvatten. Bolaget ska utreda

1. förutsättningar att hindra uppkomsten av dag- och lakvatten genom olika typer av väderskydd, t.ex. tak, tält, presenning och lagring inomhus samt hur snart efter krossning som materialet kan nederbördsskyddas,
2. möjligheten att, utöver befintliga avskiljningskorgar, installera dagvattenrening direkt i dagvattenbrunnarna genom olika typer av filterkassetter eller filtertekniker, och
3. vilka tekniska hjälpmedel som kan användas för avstädning av ytor intill krossat material samt hur snart efter krossning avstädning kan ske.

I redovisningen ska den miljömässiga nyttan och kostnaden för olika åtgärder beskrivas. Skillnaden ur miljö- och kostnadshänseende av att nederbördsskydda allt lagrat material jämfört med att skydda delar av materialet, t.ex. enbart lagrat flis, ska beskrivas. Redovisningen och förslag till slutliga villkor ska lämnas till mark- och miljödomstolen i Vänersborg senast **den 1 januari 2019**.

Under prøvotiden ska följande provisoriska utsläppsföreskrift gälla:

P 1. Utsläppen från verksamhetens reningsverk till Göta älv får inte överstiga följande värden:

Parameter	Månadsvärde g/månad
PAH16	100
PAH7	20
Arsenik (As)	25

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav.

2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar punkten B i mark- och miljödomstolens dom på så sätt att villkor 30 och 31 ges den lydelse som framgår nedan.

För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor vad avser utsläpp av vatten för verksamhetsområdet.

30. Utsläppen från verksamhetens reningsverk till Göta Älv får, med undantag för vad som anges under villkor 31, inte överstiga följande värden.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
Koppar (Cu)	0,50	40
Krom (Cr)	0,30	25
Zink (Zn)	2,5	200
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	1	1
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

31. Fram till den 1 juli 2019 får utsläppen från reningsverket till Göta Älv, om de värden som anges i villkor 30 inte kan innehållas, inte överstiga följande värden.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
Koppar (Cu)	1,5	150
Krom (Cr)	1,0	100
Zink (Zn)	5,0	500

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen

DOM

M 1755-17

ovan nämnda krav. Värdet för totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Göteborgs stad, Kretslopp och vatten, (Kretslopp och vatten) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom på så sätt att villkor 30 ges följande lydelse:

Utsläppen från verksamhetens reningsverk till Göta älv får, med undantag för vad som anges under villkor 31, inte överstiga följande värden:

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	0,5	40
PAH7	0,03	2,5
Bens(a)pyren	0,0003	0,025
Arsenik (As)	0,1	8
Koppar (Cu)	0,50	40
Krom (Cr)	0,30	25
Zink (Zn)	2,5	200
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsmedelvärde mg/l
Oljeindex	1	1
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Månadsvärdet ska hållas minst 10 av 12 månader men får aldrig överstiga dubbla månadsvärdet. Värdet för totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

Solør Bioenergi Recycling AB (bolaget) har medgett Kretslopp och vattens yrkande avseende ändrat utsläppsvärde för oljeindex samt medgett att värdet för PAH16, total mängd per år, bestäms till 1 kg/år och månadsvärdet till 80 g/månad. Bolaget har erinrat om att den tolv månadersperiod som anges i villkor 31 behöver flyttas fram. Bolaget har i övrigt motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Kretslopp och vatten har medgett att tiden i villkor 31 flyttas fram.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kretslopp och vatten har anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan:

De utsläppsvillkor som meddelats är oacceptabla mot bakgrund av Göta älvs funktion som dricksvattentäkt. Utsläppsnivåerna ska begränsas till nivåer i paritet med de som Miljöförvaltningen i Göteborgs stad rekommenderar i ”Miljöförvaltningens riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten”. Bolaget står för ett betydande punktutsläpp av PAH och arsenik till älven. Bens(a)pyren som ingår i gruppen cancerogena PAH är särskilt farlig och har mot denna bakgrund det lägst satta gränsvärdet för förekomst i råvatten.

Domstolen bör vara restriktiv vid bestämmande av villkor för utsläppen till en samhällsviktig recipient och så låga utsläppsvärden som möjligt ska fastställas.

Vid utsläpp till en ytvattentäkt som Göta älv är det viktigt att fokusera på bekämpning av utsläppen vid källan. De utsläppshalter och mängder som mark- och miljödomstolen har föreskrivit avseende PAH och arsenik motsvarar inte den reningseffekt som kan förväntas uppnås med bästa möjliga teknik. Domstolen för inget resonemang om vilken rening som ska anses utgöra bästa möjliga teknik utan utgår från länsstyrelsens föreslagna begränsningsvärden. Dessa är väsentligt högre än de som Kretslopp och vatten samt Miljöförvaltningen i Göteborg har föreslagit. Bolagets resonemang bygger till stor del på antaganden om ämnens utspädning vid utsläpp till Göta älv. Spädning och rening är dock inte samma sak.

Bolagets reningsanläggning är ursprungligen avsedd att rena processvatten från de metallurgiska processer som tidigare bedrevs i området. Det kan ifrågasättas om reningsanläggningen, som på 1970-talet uppfördes för en annan typ av verksamhet, kan anses utgöra bästa möjliga teknik. Anläggningen är anpassad till att omhänderta ämnen som är bundna till tunga partiklar som lätt sedimenterar. Reningen av lösta ämnen, som arsenik, är mycket dålig och utsläppen av PAH är fortsatt höga.

Bolaget har genom sina egna rapporter visat att god avskiljning kan uppnås med tekniker som finns på marknaden. De åtgärder som bolaget vidtagit, dvs. slamsugning av bassänger och dagvattensystem, städning av gården och genomgång av att flishögar inte täcker brunnarna, är sedvanligt underhåll och obligatoriska åtgärder. Dessa räcker inte för att bolaget ska anses använda sig av bästa möjliga teknik eller att tillräckliga försiktighetsåtgärder vidtas med hänsyn till Göta älv.

Den teknik som krävs för att bolaget ska kunna uppnå ytterligare rening är endast ett ytterligare reningssteg. Vid tillämpningen av rimlighetsavvägningen i 2 kap. 7 § miljöbalken ska hänsyn tas till Göta älvs betydelse för regionen.

Frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten har varit föremål för prövning under en mycket lång tid och det bör därför inte beslutas om ytterligare prövotid. En eventuell komplettering av underlaget bör ske i Mark- och miljööverdomstolen och inte i mark- och miljödomstolen. Om ytterligare utredning ska ske under en prövotid bör de provisoriska villkoren inte bestämmas i enlighet med villkor 31 i mark- och miljödomstolens dom utan till de lägre värden som bolaget redan visat att det kan innehålla.

Bolaget har anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan:

Målet gäller fastställande av slutliga villkor för en redan tillståndsgiven verksamhet. De utsläppskrav som mark- och miljödomstolen fastställde i villkor 30 är en väsentlig skärpning i jämförelse med vad bolaget hade yrkat, men bolaget har accepterat dessa krav. De riktlinjer från Miljöförvaltningen i Göteborg som Kretslopp och vatten hänvisar till utgår i princip från olika fastställda miljökvalitetsnormer för vatten. Reglerna kring miljökvalitetsnormer och den rättspraxis som utvecklats kring dessa motiverar dock inte att extra långtgående krav kan riktas mot bolagets verksamhet.

Utsläppen från verksamhetens reningsverk sker inte direkt till älven utan till en profileringsstunnel tillsammans med utsläpp från andra verksamheter. Bolagets utsläpp utgör endast en bråkdel av de föroreningar som redan finns i älven.

Bolaget har ett väl fungerande reningsverk. Under prøvotiden har bolaget vidtagit åtgärder för att minimera utsläppen och för att optimera reningsanläggningens funktion. De åtgärder som har vidtagits är bl.a. slamsugning av bassänger och dagvattensystem. Dessutom städas gården varje dag och en större städning sker minst en gång i månaden. Detta leder till att endast en mindre mängd stoft och annat material går ut med dagvattnet. Bolaget har också gått igenom alla brunnar för att säkerställa att flödet går rätt och att brunnar inte ligger direkt under flishögar.

För att nå ner till de av mark- och miljödomstolen fastställda utsläppsvärdena avser bolaget att installera absorbentplattor i en av sedimenteringsbassängerna, bassäng nr 4. Allt vattenflöde kommer att passera absorbenten som kan ge 30–40 procent ökad avskiljning. Vidare tvättar bolaget numera sina fordon hos en extern firma vilket betyder att oljeutsläppen från spolplattan har minskat kraftigt. Bolaget kan numera innehålla det värde för oljeindex som Kretslopp- och vatten har yrkat. Det är av brandsäkerhetsskäl inte möjligt att bygga väderskydd över det material som lagras. Bolaget har installerat brandskyddskanoner som inte skulle fungera om materialet vore täckt.

De utsläppsvillkor som mark- och miljödomstolen fastställt utgör en rimlig avvägning enligt 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken. Utsläppen till vatten från anläggningen är så begränsade att de måste anses som godtagbara från miljösynpunkt. Den relativt sett begränsade miljönyttan med ytterligare reningsåtgärder står inte i rimlig proportion till de kostnader för installation, drift, avfallshantering m.m. som ett ytterligare reningssteg skulle innebära. För att innehålla de av Kretslopp och vatten yrkade utsläppsgränserna torde inte annat än de dyraste alternativen komma i fråga.

Om Mark- och miljööverdomstolen överväger att förlänga prøvotiden behöver bolaget i vart fall sex månader för att inkomma med kompletterande utredning. En sådan utredning ska sedan handläggas av mark- och miljödomstolen som första instans. Bolaget godtar att de värden som föreskrivits i villkor 31 i mark- och miljödomstolens dom kan gälla som en provisorisk föreskrift under prøvotiden.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN**Naturvårdsverket**

Naturvårdsverket kan utifrån de handlingar som verket tagit del av inte bedöma om den verksamhet som bolaget har fått tillstånd till uppfyller kraven på bästa möjliga teknik. Genom att utreda och redogöra för lämpligt omhändertagande av dagvatten utifrån flöde och föroreningsgrad skulle bolaget bättre kunna visa vad som är tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt möjligt avseende minskad föroreningsbelastning till recipient. Bolaget bör till exempel utreda vilka avfallsslag som är i behov av väderskydd för att minimera risk för lakning.

Havs- och vattenmyndigheten

Kretslopp och vattens överklagande bör bifallas alternativt bör bolaget under en förlängd prövotid åläggas att utreda möjligheten att vidta ytterligare åtgärder för att begränsa utsläppen från verksamheten. Om Kretslopp och vatten vinner bifall till sitt överklagande kan det dock vara tillräckligt att reglera endast PAH16.

Det finns, utgående från bolagets utsläpp, inte någon uppenbar risk att miljö kvalitetsnormerna (kemisk och ekologisk) inte ska nås eller att statusen försämras.

Utsläppen av PAH kommer till stor del från kreosotoljan i träavfallet. Halterna av PAH16 i bolagets utsläpp varierar kraftigt vilket beror på varierande nederbördsmängd och mängd lagrat avfall. En minskning av PAH-utsläppet är nödvändigt. Detta med avseende på mängden men också med tanke på att halten tidigare år vida överstiger den naturliga halten i Göta älv.

Trä som behandlats med impregneringsmedlet CCA innehåller koppar, krom och arsenik. Även halten av arsenik varierar mycket vilket beror på nederbörden och mängd lagrat träavfall. Avskiljningsgraden för arsenik är med den nuvarande reningen, sedimentering, mycket låg vilket beror på andelen löslig arsenik. Den rening som bolaget har är därmed inte tillräcklig. Det är oacceptabelt att arsenik släpps ut utan någon rening. Utsläppen ska minimeras.

De åtgärder som bolaget har vidtagit är sedvanligt underhåll och dessa är inte relevanta som reningstekniska åtgärder. Den självklara åtgärden borde vara att förhindra uppkomsten av förorenat regnvatten och därigenom minska behovet av ytterligare rening. Täckning av det farliga avfallet kan göras genom bl.a. byggnad, tält eller presenning. Om en täckning av avfallet inte är möjlig skulle en acceptabel reningsteknik kunna vara kemisk fällning.

Om varje källa, på grund av att den inte är dominerande eller för att flödet i recipienten är så högt som i Göta älv, inte skulle göra det som är skäligt enligt hänsynsreglerna, skulle vattentäkten riskera att bli påverkad. Den jämförelse som Kretslopp och vatten gör med miljöförvaltningens riktlinjer är relevant. Det är nödvändigt, ur kvalitetssynpunkt för Göta älv, att halter i utsläppet inte avviker så kraftigt från den naturliga halten av PAH och arsenik som nu är fallet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har haft huvudförhandling med syn.

Bakgrund och utgångspunkter för prövningen

Bolagets verksamhet vid anläggningen i Trollhättan regleras av två domar från mark- och miljödomstolen, en tillståndsdöm från 2005 (M 112-05) och ett ändringstillstånd från 2008 (M 1952-07). I båda avgörandena sköt domstolen upp frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten under en provotid. I den nu överklagade domen har mark- och miljödomstolen föreskrivit slutliga villkor vad avser utsläpp av vatten från verksamhetens reningsverk. Domen har överklagats av Kretslopp och vatten beträffande utsläppen av PAH16, PAH7, arsenik och oljeindex. Kretslopp och vatten har även yrkat att utsläpp av bens(a)pyren bör regleras särskilt.

Den fråga som Mark- och miljööverdomstolen har att pröva är därmed om de utsläppsvillkor som föreskrivits för PAH16, PAH7, arsenik och oljeindex är tillräckliga samt om det är motiverat att också föreskriva utsläppsvillkor för bens(a)pyren. Inom ramen för den prövning som domstolen har att göra ligger också frågan om det finns ett tillräckligt underlag för att avsluta provotidsutredningen.

Vid fastställande av villkor för utsläpp till vatten ska 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken tillämpas. Det innebär att de skyddsåtgärder ska föreskrivas som behövs för att hindra att verksamheten medför skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön. Kraven på skyddsåtgärder gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem och vid den bedömningen ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärderna och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

PAH och arsenik

Det reningsverk som i dag finns på bolagets anläggning består av sedimenteringsbassänger. Det framgår av utredningen att bolaget övertog reningsverket från den verksamhet som tidigare bedrevs på platsen. Reningsverket med dess sedimenteringsbassänger är inte anpassat till de utsläpp som sker från bolagets verksamhet. Nuvarande sedimentering avskiljer endast partiklar. Avskiljningsgraden för lågmolekylära PAH är låg eftersom dessa är mer vattenlösliga och inte partikelbundna i lika hög grad som övriga PAH. Avskiljningsgraden för arsenik är mycket låg. Det beror på att arsenik är vattenlösligt och därmed i princip inte alls avskiljs i sedimenteringsbassängerna.

Bolaget har under Mark- och miljööverdomstolens huvudförhandling redogjort för att man avser att installera ytterligare ett reningssteg i form av en organisk absorbent vilken skulle leda till en ökad avskiljning på mellan 30–40 procent.

Göta älv är en av Sveriges viktigaste dricksvattentäkter och det är därmed av stor betydelse att begränsa utsläppen av föroreningar till älven. Bolagets verksamhet ger via dagvattnet upphov till utsläpp av bl.a. PAH och arsenik. Samtliga dessa ämnen är mycket hälso- och miljöfarliga varför utsläppen ska begränsas så långt det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. Begränsningen av utsläpp ska som utgångspunkt ske vid källan.

Prövotiden i detta mål har pågått i mer än tio år. Trots det finns det brister i underlaget som bolaget har gett in. Det är oklart vilka delar av verksamheten som ger upphov till

mest föroreningar, om t.ex. lagringen av flis ger upphov till ett mer förorenat dagvatten än lagringen av sliprar. Bolaget har avvisat samtliga reningsmetoder som man undersökt inom ramen för provotiden som alltför kostsamma. Någon utredning som visar kostnaderna i förhållande till bolagets intäkter eller resultat finns dock inte vilket gör det svårt att ta ställning till bolagets invändning.

Utsläppen till vatten från bolagets verksamhet orsakas främst av att nederbörd som faller på lagrat material rinner av som förorenat dag- och lakvatten. Mark- och miljööverdomstolen delar Havs- och vattenmyndighetens och Naturvårdsverkets uppfattning om att den mest självklara åtgärden för att minska utsläppen från verksamheten borde vara att förhindra uppkomsten av förorenat dag- och lakvatten. Det är därför en betydande brist att bolaget inte har undersökt möjligheten att täcka allt eller delar av det material som ger upphov till föroreningarna. Bolaget har hänvisat till en brandutredning som gavs in tillsammans med miljökonsekvensbeskrivningen i samband med provningen 2005 och uppgett att det av brandssäkerhetsskäl inte är möjligt att täcka materialet. Mark- och miljööverdomstolen kan dock inte av denna utredning utläsa att det skulle finnas något absolut hinder mot att täcka hela eller delar av materialet. Denna utredning är dessutom nu mer än tio år gammal varför förutsättningarna för täckning borde undersökas på nytt. Det kan också noteras att tillståndet från 2005 innehåller ett villkor 13 som föreskriver att lagring av nyimpregnerade sliprar endast får ske inomhus. Detta talar för att det bör vara möjligt att förvara även lager av flis och trämaterial under tak. En täckning av allt eller delar av det förorenade materialet är sannolikt en mindre kostsam åtgärd än i vart fall några av de reningsåtgärder som bolaget utrett under provotiden.

Av bolagets provotidsutredning framgår att bolaget har fått ner mängden utsläpp genom åtgärder som bl.a. slamsugning av bassänger och dagvattensystem samt städning av gården. Sannolikt finns det ytterligare åtgärder som skulle kunna bidra till minskade utsläpp och som inte behöver vara särskilt kostsamma, t.ex. att, utöver befintliga avskiljningskorgar, installera dagvattenrening direkt i dagvattenbrunnarna genom olika typer av filterkassetter eller filtertechniker.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det inte möjligt att på befintligt underlag avgöra vilka slutliga villkor som bör gälla för utsläpp till vatten av PAH och arsenik. Prövotiden bör därför inte avslutas i denna del. Bolaget bör komplettera den tidigare ingivna utredningen med den redovisning som framgår av domslutet samt med en utredning som gör det möjligt att bedöma den ekonomiska rimligheten av olika alternativ. Med hänsyn till instansordningen bör en sådan utredning ges in till mark- och miljödomstolen.

Om utredningen visar att det är möjligt att minska uppkomsten av föroreningar genom att nederbördsskydda flisat och/eller lagrat trämaterial kommer även utsläppen av t.ex. koppar, krom och suspenderat material att minska till mängder som med stor marginal underskrider de värden som föreskrivits i mark- och miljödomstolens dom. Även om det hade varit mest ändamålsenligt att reglera samtliga utsläpp av förorenade ämnen till vatten i ett sammanhang, är det med hänsyn till prövningsramen i detta mål inte möjligt att föreskriva om en fortsatt provotid för andra ämnen än de som Kretslopp och vatten har överklagat.

Prövotiden bör bestämmas till sex månader i enlighet med vad bolaget har föreslagit. Under den tiden, som är förhållandevis kort, bör en provisorisk föreskrift gälla för utsläpp av PAH16, PAH7 och arsenik som överensstämmer med de månadsvärden som mark- och miljödomstolen föreskrev i villkor 31 i sin dom.

Oljeindex

Mark- och miljödomstolen har föreskrivit ett haltvillkor avseende oljeindex som innebär att utsläppet får uppgå till högst 5 mg/l som årsmedelvärde och 3 mg/l som månadsvärde. Kretslopp och vatten har yrkat ett års- och månadsmedelvärdet på 1 mg/l.

Bolagets uppmätta utsläpp har under 2015–2017 som ett genomsnitt uppgått till 0,2 mg/l. Bolaget har under varje månad dessa år klart underskridit ett månadsvärde av 1 mg/l. Under förhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen har bolaget uppgett att skälet till att utsläppen av olja minskat är att bolaget numera låter tvätta sina fordon hos en extern aktör. Bolaget har vidare uppgett att man avser att fortsätta med det även

fortsättningsvis och att man därmed kan medge ett oljeindex i enlighet med vad Kretslopp och vatten har yrkat.

Med hänsyn till bolagets åtagande att tvätta sina fordon hos en extern aktör kan det ifrågasättas om det längre finns ett behov av att ha ett särskilt utsläppsvärde för oljeindex. Med hänsyn till att Kretslopp och vatten är ensam klagande i målet och då bolaget har medgett Kretslopp och vattens yrkande i denna del, finns det dock inte förutsättningar att ta bort villkoret. Villkoret för oljeindex bör sålunda ändras till 1 mg/l som månadsvärde och årsmedelvärde. Det saknas däremot anledning att ändra villkoret i den del som avser hur månadsvärdet ska innehållas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2018-07-24

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg och Malin Wik, referent, tekniska rådet Yvonne Eklund samt t.f. hovrättsassessorn Alexander Häggkvist.

Föredraganden har varit David Sandberg.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-02-01
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 1952-07
M 112-05

SÖKANDE

Solør Bioenergi Recycling AB (f.d.Industrial Quality Recykling AB)
Stallbackavägen 26
461 38 Trollhättan

Ombud: ML

SAKEN

I. M 112-05 Ansökan om tillstånd till behandling av avfall vid anläggning på Stallbacka, Trollhättans kommun, Västra Götalands län; uppskjutna frågor om utsläpp av PAH till vatten.

II. M 1952-07 Ansökan om tillstånd till behandling av avfall vid anläggning på Stallbacka, Trollhättans kommun, Västra Götalands län; uppskjutna frågor om utsläpp till vatten.

Avrinningsområde: 108:2 N: 6465372 E: 342649

DOMSLUT

A. Mark- och miljödomstolen avslutar den i deldomen den 29 december 2005 i mål

M 112-05 föreskrivna provotiden och upphäver den provisoriska föreskriften P1 vad avser frågor om utsläpp av polyaromatiska kolväten (PAH) till vatten, samt avslutar den i deldomen den 7 november 2008 i mål **M 1952-07** föreskrivna provotiden och upphäver den provisoriska föreskriften P1 vad avser frågor om utsläpp av föroreningar i det samlade avloppsvattnet från den befintliga och nyttillkommande verksamheten.

B. För verksamheten ska gälla följande slutliga villkor vad avser utsläpp av vatten från verksamhetsområdet.

Dok.Id 282918

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

30. Utsläppen från verksamhetens reningsverk till Göta Älv får, med undantag för vad som anges under villkor 31, inte överstiga följande värden.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	1,5	100
PAH7	0,15	10
Arsenik (As)	0,30	25
Koppar (Cu)	0,50	40
Krom (Cr)	0,30	25
Zink (Zn)	2,5	200
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	5	3
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Begränsningsvärdet för månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

31. Fram till den 1 februari 2018 får utsläppen från reningsverket till Göta Älv, om de begränsningsvärden som anges i villkor 30 inte kan innehållas, inte överstiga följande värden.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	1,5	100
PAH7	0,15	20
Arsenik (As)	0,30	25
Koppar (Cu)	1,5	150
Krom (Cr)	1,0	100
Zink (Zn)	5,0	500
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	5	3
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Begränsningsvärdet för månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

C. Mark- och miljödomstolen avslår bolagets yrkande om att ändra lydelsen av *Be-myndiganden*, punkt C. i deldom den 2008-11-07 i mål M 1952-07 och M 112-05.

BAKGRUND

Solør Bioenergi Recycling AB (tidigare Industrial Quality Recycling AB), nedan benämnt bolaget, utvecklar lösningar för återvinning och omhändertagande av uttjänt kontaminerat material, exempelvis träslipers, telestolpar och dylikt. Verksamheten på anläggningen i Stallbacka i Trollhättan består främst av upparbetning av obehandlat och behandlat trämaterial. En stor del av materialet flisas för att förbrännas i fjärrvärmeverk och andra energianläggningar. En del av det behandlade materialet utgörs av impregnerade slipers. Process- och dagvatten från anläggningen behandlas i verksamhetens reningsverk. Utgående vatten från reningsverket leds till Göta älv.

TIDIGARE BESLUT

Verksamheten vid anläggningen regleras av två domar; tillståndet från 2005 (mål M 112-05) samt ett ändringstillstånd från 2008 (mål M 1952-07). I båda avgörandena har frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten skjutits upp under en provotid.

Mål nr M 112-05

Dåvarande miljödomstolen lämnade genom deldom den 29 december 2005 bolaget tillstånd enligt miljöbalken att vid bolagets anläggning i Trollhättan årligen ta emot, behandla respektive lagra

- högst 175 000 ton material varav högst 135 000 ton får utgöras av behandlat trämaterial och högst 50 000 ton av betongsliprar,
- högst 50 000 ton material från infrastrukturella processer, samt
- högst 5 000 ton nyimpregnerat material per år (enbart mottagning och lagring)

I deldomen uppsköts under en provotid fastställandet av slutliga villkor för utsläpp av polyaromatiska kolväten ("PAH") till vatten. Bolaget presenterade provotidsredovisning i denna del den 21 december 2006.

Eftersom bolaget i samband med redovisningen ansökte om tillstånd till utökad verksamhet som omfattade nya avfallsslag vilka genererar ytterligare utsläpp till

vatten ansåg domstolen att slutliga villkor för PAH 7 och 16 skulle fastställas först då behovet av de reningsåtgärder som de nya föroreningarna kan påkalla klarlagts, jämte effekten av åtgärderna på PAH-utsläppen.

Av denna anledning uppsköts därför ånyo prövotiden för fastställande av slutliga villkor för utsläpp av PAH till vatten. Utredningarna skulle avse både PAH 7 och PAH 16 och utmytna i förslag till slutliga villkor för båda parametrarna. I deldomen 2008 ändrades prövotidsföreskriften P 1 till följande.

P 1. Utsläppen av polyaromatiska kolväten, PAH (beräknat som PAH 16), från verksamhetsområdet till Göta älv får som riktvärde och flödesproportionellt månadsmedelvärde inte överstiga 50 µg /l.

Om tillståndet, som meddelades i samma dom i **mål M 1952-07** (se nedan), togs i anspråk reglerades det i domen att PAH från hela verksamheten skulle utredas utifrån föreskrift om utredningar och utsläpp i det målet.

Mål nr 1952-07

I deldomen den 7 november 2008 meddelade dåvarande miljödomstolen tillstånd för bolaget att, utöver vad som omfattades av deldomen den 29 december 2005 i mål M 112-05, vid bolagets anläggningar i Trollhättan årligen ta emot, mellanlagra och behandla

- högst ytterligare 100 000 ton avfall varav högst 50 000 ton får utgöras av farligt avfall, men inte impregnerat trä, samt
- högst 30 000 ton material från förorenade områden.

Tillståndet omfattar avfall tillhörande de i en bilaga till domen angivna avfallsslagen som lämpar sig för av bolaget angivna behandlings- respektive återvinningsförfaranden.

I deldomen uppsköts under en prövotid fastställandet av slutliga villkor för utsläpp till vatten. Under prövotiden skulle bolaget

1) utreda lämplig behandlingsteknik för avloppsvatten från verksamheten; utredningen ska överväga olika tillgängliga behandlingsmetoder, såsom sedimentation, kemisk fällning, filtrering eller indunstning av avloppsvatten.

Utredningarna ska beakta olika behandlingsteknikers tillämpbarhet på vatten från hantering av de för hela verksamheten aktuella avfallsslagen, antingen såsom separerade strömmar eller samlat. Utredningarna ska inte heller utesluta möjligheten att lämna vissa svårbehandlade avloppsströmmar till bortskaffande i annan, för ändamålet bättre lämpad, anläggning,

2) noga undersöka och dokumentera de renade avloppsflödenas innehåll av föroreningar av alla slag som kan vara av betydelse från miljösynpunkt; förutom innehåll av PAH 7 resp. 16, tungmetaller, olja, organiskt material, suspenderat material, övriga organiska miljögifter samt avloppsvattnets ledningsförmåga och pH-värde skall undersökningen avse vattnets övriga innehåll av toxiska, svårnedbrytbara och bioackumulerbara substanser, vidare ska vattnets egenskaper avseende akuta och kroniska effekter på för recipienten relevanta organismgrupper kartläggas.

Utredningarna skulle utföras på avloppsvatten, härrörande från hantering av sådana avfallsslag som kan väntas förekomma i verksamheten, och som renats med de åtgärder som bolaget föreslår (utredning 1), dock minst med flockning och sedimentering. För övriga utredda reningsalternativ skulle redovisas motiverade bedömningar av behandlade avloppsvattens föroreningsinnehåll och egenskaper. Utredningarna skulle utmyнна i förslag till reningsåtgärder eller andra försiktighetsmått jämte förslag till slutliga villkor.

Till grund för villkorsförslag skulle bolaget redovisa en statistisk sammanställning och utvärdering av uppmätta utsläpp med beskrivning av effekter av genomförda eller utredda förbättringar av reningen samt beskrivning av vilka händelser som lett till eller kan befaras leda till högre utsläpp än normalt och vilka åtgärder som vidtagits eller bör vidtas för att förhindra ett upprepande av dessa händelser. Utredningarna skulle planeras och genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten. Redovisning av utredningarna, tidplaner för ev. föreslagna åtgärder samt förslag till

slutliga villkor och till program för uppföljning och kontroll av föreslagna åtgärder och villkor skulle lämnas till miljödomstolen senast tre år efter det att bolaget har tagit emot 1 000 ton av de med detta tillstånd avsedda avfallstyperna; dock senast den 31 december 2012. Under prövotiden och därefter till dess miljödomstolen beslutat annat skulle följande provisoriska föreskrift gälla.

P 1. Föroreningar i det samlade avloppsvattnet från den befintliga verksamheten och den nytillkommande får efter rening inte överstiga följande riktvärden beräknade som flödesproportionella månadsmedelvärden.

Parameter	Föroreningshalt (µg/l)
PAH (mätt som PAH16)	50
Olja i vatten (mätt som oljeindex)	5 000
As	20
Pb	300
Cd	1
Hg	1
Cu	200
Zn	1 800
Ni	100
Cr	60
TOC	150 000

I beslut daterat den 28 april 2015 har mark- och miljödomstolen ånyo förlängt prövotiden för slutliga villkor för utsläpp till vatten i enlighet med vad som framgår av deldom i mål M 1952-07 samt uppskjutit yrkat avgörande i frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten, vilka ursprungligen hanterades i mål M 112-05, till att avgöras samtidigt med villkorsfrågan i mål M 1952-07.

Under den förlängda prövotiden skulle Solør Bioenergi Recycling AB slutföra

föreskrivna utredningskrav samt, om så behövs, uppdatera redan redovisade utredningsresultat. Resultatet av ovanstående, inklusive förslag till åtgärder och slutliga villkor, skulle redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2015. Mark- och miljödomstolen ändrade inte de redan meddelade provisoriska föreskrifter utan dessa skulle gälla till dess annat förordnas.

YRKANDEN MM

Bolaget har yrkat att slutliga villkor för utsläpp till vatten, för de i förhållande till dagens verksamhet relevanta parametrarna, ska fastställas enligt vad som anges nedan.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	1,5	100
PAH7	0,15	20
Arsenik (As)	0,30	25
Koppar (Cu)	1,5	150
Krom (Cr)	1,0	100
Zink (Zn)	5,0	500
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	5	3
Susp	50	30

Mängderna skall kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Begränsningsvärdet för månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för den totala mängden per år, respektive årsmedelvärdet, får dock aldrig överskridas.

Vidare har bolaget yrkat att bemyndigandet i domens punkt C. ska rättas till så att det tydligt framgår att detta avser även nya avfallsslag inom ramen för det meddelade tillståndet, d.v.s. enligt de EWC-koder som anges i bilaga 1 till domen.

Grund för bolagets yrkande

Bolaget har under provotiden fortsatt arbetet med att minska utsläppen från anläggningen och under våren 2015 vidtagit åtgärder för att ytterligare förbättra driften och minska utsläppen.

Av analysresultat gällande flöden ett flertal analysparametrar kan sammanfattningsvis utläsas att värdena för PAH7 och PAH16 samt arsenik, oljeindex och susp. ligger lägre än vad Länsstyrelsen föreslår i sitt yrkande (*se nedan myndighetens yttrande- domstolens anm.*). Inga månadsvärden överskrider. Här måste dock en reservation göras för PAH7 där två värden ligger nära den föreslagna villkorsgränsen 10 g/mån (jfr bolagets yrkande 20 g/mån).

Vad gäller metallen krom överskrider emellertid Länsstyrelsens yrkande om 0,3 kg/år klart och åtta månadsvärden överskrider det föreslagna begränsningsvärdet 25 g/mån. Att Länsstyrelsens föreslagna villkor för krom inte kan innehållas framgår för övrigt även av de provresultat som Länsstyrelsen redogjort för i sitt yttrande. För zink framgår att det yrkade årsvärdet 2,5 kg/år ligger mycket nära gränsen för utsläppen och fem månadsvärden överskrider yrkandet om 200 g/mån. Koppars har ett lägre årsvärde men samtidigt överskrider tre månadsvärden 40 g/månad.

Det finns en otydlighet i bemyndigandet punkt C. emedan det framstår som att Länsstyrelsens bemyndigande endast skulle omfatta andra avfallsslag än de som anges i bilaga 1 till domen. I själva verket torde dock bemyndigandet avse nya avfallsslag inom ramen för det meddelade tillståndet, dvs. enligt de EWC-koder som anges i bilaga 1 till domen. Denna oklarhet bör rättas till i domslutet.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har tillstyrkt att provotidsförfarandet avseende utsläpp till recipienten Göta Älv avslutas.

Länsstyrelsen har yrkat att följande villkor ska meddelas för verksamheten.

1. Utsläppen från reningsverket till Göta Älv får inte överstiga följande värden

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	1,5	100
PAH7	0,15	10
Arsenik (As)	0,30	25
Koppar (Cu)	0,50	40
Krom (Cr)	0,30	25
Zink (Zn)	2,5	200
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	5	3
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Begränsningsvärdet för månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för den totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

Länsstyrelsen har uppgett att den delar bolagets syn på att hantering av nya avfallslag som påverkar vattenutsläpp ska förtydligas så att bemyndigandet i villkor C avser nya avfallslag inom ramen för det meddelade tillståndet, d.v.s. enligt de avfallskoder som anges i bilaga 1 till domen.

Miljöförvaltningen i Trollhättans stad har yrkat att provningen av Solør Bioenergi Recyclings utsläpp till vatten bör leda till villkor som harmonierar med de utsläppsvärden som anges nedan.

PAH: 3 µg/l	Pb: 3 µg/l	Cu: 9 µg/l	Cr: 15 µg/l
Oljeindex: 5 mg/l	Cd: 0,3 µg/l	Zn: 30 µg/l	TOC: 12 mg/l
As: 15 µg/l	Hg: 0,07 µg/l	Ni: 45 µg/l	

Göteborgs stad/Kretslopp och vatten har yrkat att följande gräns- och riktvärden ska fastställas.

Ämne	Cancerogena PAHer	Bens(a)pyren	Övriga PAHer
Halt (µg/l)	5	0,05	100
Totalt (g)	30	0,3	500

Vidare har Göteborgs stad/Kretslopp och vatten yrkat, vad gäller gränsvärden för arsenik och andra ämnen, att antingen "Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten R 2013:10" (Miljöförvaltningen, Göteborgs stad, ISBN nr: 1401-244) eller bakgrundsvärdena för Göta älv bör ligga till grund för de slutgiltiga villkoren, om de värden som rekommenderas i miljöförvaltningens riktlinjer är lägre än bakgrundshalten. Det betyder att det provisoriska villkoret för halten arsenik bör behållas (20 µg/l på årsbasis) eller översättas till ett motsvarande begränsningsvärde.

PRÖVOTIDSUTREDNING

I bolagets samlade utredning som inkom till mark- och miljödomstolen den 4 januari 2016 jämte kompletteringar av den 25 april 2016, vilka avser båda de ovan nämnda målen, redovisas bl. a följande.

Den provotid med utredningskrav rörande utsläpp till vatten som föreskrevs i mål M 1952-07 tog sikte på att de nya avfallsslag som fick hanteras enligt tillståndet skulle komma att medföra nya föroreningar med påverkan på utsläppen från anläggningen. Så har inte kommit att ske. Den avfallshantering som hittills bedrivs enligt tillståndet i mål M 1952-07 sker inomhus utan vattenavrinning till reningsverket varför verksamhetens vattenutsläpp inte påverkas. Det rör sig dels om viss verksamhet i form av att ta in och sortera industriavfall som SITA Sverige AB (sedan 24 februari 2016 SUEZ Recycling AB, *domstolens anmärkning*) bedriver verksamhet i form av krossning av batterier som bedrivs av Solør Bioenergi Recycling.

Av olika skäl var det först under våren 2012 som 1 000 ton avfall enligt tillståndet i mål M 1952-07 hade mottagits vid anläggningen. Denna avfallsbehandling bedrivs som sagt utan någon avledning till reningsverket. I bolagets provotidsutredning 2012-12-27, aktbil 44, yrkade därför bolaget på fortsatt provotid i mål M 1952-07 till och med 2015-12-31. Detta innebär att det fortsatt endast är huvudverksamheten

enligt tillståndet i mål M 112-05 (i huvudsak återvinning av behandlat träavfall, impregnerat med kreosot alternativt CCA) som ger upphov till utsläpp till vatten via reningsverket vid anläggningen och som därvid kunnat ligga till grund för analyser av avloppsvatten och förslag på skyddsåtgärder och slutliga villkor i prøvotidsredovisningen. De utsläpp till vatten som är relevanta i förhållande till den verksamhet som bedrivs är främst utsläpp av PAH och arsenik men även koppar och krom.

Utförda utredningar och redovisningar

Bolaget har i omgångar kompletterat prøvotidsutredningen enligt domstolens och remissinstansernas begäran härom. För att få underlag att bedöma utsläppsnivåer har bolaget sedan oktober 2011 månadsvis analyserat alla utsläppsparametrar enligt P 1. ovan. Analysen berör utöver PAH 7 och PAH 16, arsenik, koppar och krom även oljeindex, bly, kadmium, kvicksilver, zink, nickel, TOC och susp. De utsläpp av olika ämnen som följer av verksamheten utgörs utöver PAH 7 och PAH 16 främst av koppar, krom och arsenik. Detta är en följd av att det endast är bolagets hantering av impregnerat trä som sker på ett sådant sätt att aktuella ämnen kan komma i kontakt med vatten.

Utvärdering av utsläpp

Av utredningarnas uppdaterade resultat framgår att föreskrivna riktvärden och haltvillkor för såväl PAH som arsenik är svåra att innehålla under vissa förhållanden. Om ett flödesproportionellt medelvärde av förhållandet PAH 16/PAH 7 beräknas över hela perioden mellan 2006 till 2015 fås faktorn 4,5. Variationen är dock stor. Enskilda månader kan förhållandet variera mellan 1,4 (flera månader t.ex. okt 2006) och 17,6 (dec 2008). Av uppmätta flödesresultat framgår vidare att flödesvariationerna från månad till månad är stora vilket beror på att vissa månader är det inte någon eller nästan inte någon nederbörd eller att utetemperaturen är under 0 °C. Andra månader kan det komma stora nederbördsmängder. Under hela perioden har nederbördsmängderna varierat från 0 till 4839 m³ per månad.

Av diagrammen som visar månadsvisa utsläpp av PAH 7 och PAH 16 framgår att det inte finns någon tydlig korrelation mellan månadens vattenflöden och utgående mängd PAH. Produktionsmånaderna sep-dec och jan-maj står vanligtvis för en stor andel av det totala årliga utsläppet. Framst är det november och december om det inte är minusgrader under dessa månader. Under de intensiva produktionsmånaderna följer med nödvändighet mer PAH-haltiga träfibrer ut med dagvattnet. Generellt kan nämnas att huvuddelen av PAH är partikelbundet. Dessutom är PAH svårslösligt i vatten. Arsenik (As) däremot är lösligt i vatten. Arsenik kan förekomma både i organisk och oorganisk form. De vanligaste oorganiska formerna är As(+3) och As(+5). Det är lättare att avskilja As(+5) än As(+3) med olika vattenreningsmetoder. Troligen kommer båda formerna att föreligga eftersom avloppsvattnet i detta fall får anses ha en låg redoxpotential.

För ett erhålla maximal rening kommer samtliga metoder att behöva kombineras med oxidation av As(+3) till As(+5) med t.ex. väteperoxid. Arsenik finns således i vattnet efter reningsverket såväl i löst form och som partikelbundet. Därmed är det svårt att styra halten arsenik enbart med sedimentering. Dessutom beror halten i vattnet på mängden arsenik i mottaget material och på nederbörds mängd. Lite nederbörd kan innebära höga halter och mycket nederbörd låga halter i vattnet från reningsverket.

Av ovan nämnda skäl har bolaget under målets handläggning argumenterat för att det är mindre ändamålsenligt att reglera utsläppen från anläggningen som halt- och månadsmedelvärden på det sätt som skett i den provisoriska föreskriften än genom mängdvillkor. Bolaget har därför yrkat att såväl PAH-utsläppen som utsläppen av arsenik ska regleras som mängdvillkor beräknat per år. Bolaget vidhåller denna principiella inställning enligt de förslag till slutliga villkor som redovisas nedan.

Hur utsläpp av PAH och arsenik kan minimeras med olika reningsmetoder

Bolaget har även genomfört en utredning i vilken nuvarande rening av dagvatten från verksamheten beskrivs och som innehåller en analys av olika kompletterande reningstekniker, dess effekter, kostnader och miljönytta.

Nuvarande rening

Befintligt reningsverk har fyra sedimenteringsbassänger varav tre används. Vattnet passerar en mottagningsbassäng och en slambassäng före sedimenteringen. Dessutom sker en försedimentering med sandfång i en 300 m³ stor bassäng ute på verksamhetsområdet.

Efter sedimenteringsbassängerna är en kombinerad flödesmätare och vattenprovtagare av fabrikat Cerlic monterad. Provtagning sker genom att en bestämd volym tas ut intermittent. Under den här redovisade perioden (2006-2015) har den varit inställd på att ta ut 1 dl prov var 12:e m³. Proven samlas månadsvis för analys av 16 PAH-komponenter (varav 7 cancerogena). Sedan oktober 2011 analyseras också arsenik, total krom, koppar, kvicksilver, kadmium, bly, nickel, zink, TOC, oljeindex i vatten och suspenderade ämnen varje månad. Analyserna utförs av ALControl AB.

I dagsläget tillämpas således sedimentering, i princip motsvarande mekanisk flockning i bolagets reningsverk. Vad avser den nuvarande avskiljningsgraden för sedimenterbara partiklar i reningsverket uppskattas denna till 80-97% över de första tre sedimenteringsstegen. Avskiljningsgraden över det sista sedimenteringssteget uppskattas till 50-70% av de sedimenterbara partiklarna. Slammet avskiljs i reningssteget genom slamsugning.

Dimensioneringsförutsättningar avseende flöden

Flödet är baserat på nederbörden i Trollhättan enligt SMHI. Den maximala ytan som teoretiskt kan uppsamla regnvatten är 80 000 m². Dock är denna yta i varierande grad täckt av flis.

Dagvattnet leds via kanaler och via ett sandfång till en pumpgrop. Vattnet från denna grop pumpas till utjämningsmagasin. Pumpning och magasin är dimensionerade i enlighet med VAV:s föreskrifter i VAV publikation P 31 "Utjämningsmagasin för dagvatten". Utjämningsmagasinet har en volym på 300 m³. Pumpen som pumpar till reningsverket har en kapacitet på 25 m³/h och kan tömma magasinet på

ca 12h. Reningsverket har fyra sedimenteringsbassänger med en kapacitet på 2*20 m³/h. Bassängerna används två i taget vilket innebär stor behandlingsmarginal,

Storlek per anslutna ytor m. m.

Normal nederbörd genererar ca 4 m³ vatten/h, Det kraftigaste regnet under första perioden under 2000 talet genererade 290 m³ på 8 h. Vid längre regn blir intensiteten så låg att pumpens kapacitet om 25 m³/h alltid räcker för att hålla undan tillrinningen. Det finns ett bräddöversläpp med det har aldrig observerats något överlopp sedan nuvarande rening tagits i drift; det handlar om drygt 15 år.

Kapacitet dagvattenbehandling

Dagvattenbehandlingen har en kapacitet på 25 m³/h. Detta är kapaciteten hos pumpen som pumpar till reningsverket medan verket kan behandla 4*20 m³/h. Eftersom kanalsystem, pumpgröpar och utjämningsmagasin har stora och rikligt dimensionerade volymer har nämnd pumpkapacitet valts. Skulle vattenflödet öka kan ytterligare en pump installeras och reningsverket ändå ha 60 % överkapacitet.

Alternativa/kompletterande reningsmetoder

Utredningen beskriver vidare alternativa/kompletterande reningsmetoder som mekanisk flockning, kemisk fällning, flockning med polymer, filtrering och indunstning och fokuserar i huvudsak på de olika metodernas effekter på aktuella förorenande ämnen från Bolagets verksamhet, dvs. PAH 7 och PAH 16 samt krom, koppar och arsenik. De ämnen som främst behandlas i utredningen är utsläppen av PAH och arsenik.

En komplettering av reningen med kemisk fällning eller flockning med polymer innebär att utsläppen av suspenderat material minskas med 25-50%. Minskningen av PAH har då uppskattats till ca 20-40% och avskiljningen av As < 20 %. Genom en installation av mer avancerade reningsmetoder kan man nå låga PAH och As nivåer dock till mycket höga investerings- och driftkostnader.

En sammanställning av undersökta reningsmetoder redovisas nedan tillsammans med befintlig rening (sedimentering). Avskiljningsgrad för befintlig rening är uppskattad medan den för de andra beskrivna metoderna utgör en förbättring av befintlig total sedimentering. Skälet till att sedimentering endast föreslås i befintlig anläggning är att anläggningen fungerar mycket bra. Uppmätta halter ligger sedan mitten på 2015 under 5 mg/1, dvs. under analysgränsen.

	Avskiljnings- grad %PAH	Avskiljnings- grad %As	Investering/ kostnad MSEK	Driftkostnad MSEK/år	Avfall till förbränning	Avfall till deponi
Sedimentering	80-97	<20	0	0,15	Ja	Nej
	Ökad av- skiljning			Till- kommande		
Kemisk Fäll- ning	50	80-90	7	0,4	Nej	Ja
Polymer flockning	25-40	<10	1	0,2	Ja	Nej
Membran filtrering	70-90	70-90	7-10	3-8	Nej	Ja
Aktivkol	80-90	40-70	2-3	1-2	Tveksamt	Ja
Indunstning	>90	>90	15-20	3-10	Nej	Ja

Slutsatsen av utredningen är att de höga investerings- och driftskostnader som följer av ytterligare reningsmetoder, avfallshantering etc. inte kan anses vara rimliga i förhållande till den begränsade miljönyttan som en ytterligare reduktion av utsläppen skulle bidra till i detta specifika fall. Det har inte framkommit något som ger bolaget anledning att ändra på denna inställning. Tvärtom förstärks denna slutsats ytterligare genom de åtgärder och kostnader för slamsugning m.m. som genomförts under senare år.

Övriga villkorade utsläpp efter vattenreningsverket

I tillståndet från 2008 villkorades utöver PAH också ett antal andra komponenter efter att man mottagit mer än 1000 ton material enligt domen. Denna mängd anmäldes i juni 2012 efter SITA:s etablering på området. Den omfattar material som helt hanteras under tak utan vattenavrinning till reningsverket. Därmed påverkas inte innehållet i vattenutsläppen av denna verksamhet. Den enda förändring som skett

under den redovisade perioden, 2006-2015, är att man började hantera mer material, klassat som CCA-impregnerat (koppars, krom, arsenik), under hösten 2007. Avsikten är att leverera bränsle till Svenljunga värmeverk. Dessa mängder ryms inom tidigare givna tillstånd för verksamheten. Givetvis påverkade denna ökning av hanterade materialmängder halterna av koppars, krom och arsenik i utgående vatten från reningsverket. För att få ett underlag att bedöma utsläppsnivåerna så började Bolaget i oktober 2011 att månadsvis analysera alla villkorsvärden inkl. provisoriska villkorsvärdena.

Alla de olika komponenternas värden ligger under eller mycket under villkorsvärdena utom för två. Det är arsenik och PAH 16 som avviker, vilket är helt följdriktigt med hänsyn till innehållet i de material som hanteras på verksamhetsområdet och som påverkar innehållet av föroreningar i dagvatten till vattenreningsverket. Under ett år (okt 2011 - sep 2012) har utsläppet av arsenik varit 175 gram, dock med ett lågt årligt vattenflöde. För att få en jämförelse med vad som finns i recipienten (Göta älv), togs ett prov uppströms verksamheten och analyserades på samma sätt som de månatliga proven efter reningsverket. Därvid konstaterades en halt om 0,22 µg/l i älvvattnet. Eftersom flödet i älven är 300-900 m³/sek med ett medelflöde om 600 m³/sek så passerar årligen drygt 4 ton arsenik. Detta kan jämföras med de 115, 67,150 och 127 gram som älvvattnet tillfördes från vattenreningsverket under perioderna 2012, 2013, 2014 respektive 2015 (t.o.m. november).

I nedanstående tabell redovisas medelhalterna i vattnet som släpps ut av arsenik, koppars och krom för åren 2012-2015 uttryckta i µg/l.

	Arsenik	Koppars	Krom
Villkor per månad	20	200	60
2012	45	66	22
2013	46	75	17
2014	81	170	45
2015*)	18	45	29

*) t.o.m. november

Påverkan på Göta Älv av utsläppen efter rening

Utöver vad som redovisas i prøvotidsredovisning, finns inga av de prioriterade ämnen och vissa andra förorenande ämnen enligt bilaga 1 till EUs direktiv 2008/105/EG eller särskilt förorenande ämnen enligt Naturvårdsverkets förslag till gränsvärden i inkommande material som kan komma i kontakt med vatten som släpps ut från anläggningen. Det utgående vattnet från bolagets reningsverk leds till Göta Älv. I det följande återges bolagets redovisning i huvudsak rörande frågan om hur utsläppet från verksamheten påverkar möjligheterna att uppnå kvalitetskraven för den vattenförekomst, den del av Göta Älv, där utsläppspunkten är belägen.

PAH 16

Vattenflödet i Göta Älv varierar mellan ca 300 och 900 m³/s, vilket kan ställas mot att flödet ut från bolagets vattenreningsverk har varierat mellan 13 142 m³/år (år 2006) och 1 452 m³/år (år 2013). Halten av PAH 16 har i älven uppmätts till ca 3-9 ng/l. En översiktlig beräkning utifrån dessa data ger att ca 115 kg PAH 16 årligen passerar älven. Utsläpp av PAH 16 från bolagets anläggning har under åren 2006-2011 varit omkring 0,3-1,9 kg per år. Av den totala mängden PAH 16 i Göta Älv (115 kg) utgör således utsläppen från bolagets anläggning ca 0,3-1,7 %. Detta är att jämföra med 2004-2005 då anläggningens utsläpp uppgick till 2-2,5 kg, dvs. ca 2 % av den totala mängden i älven. En beräkning av bolagets bidrag till halterna av PAH 16 redovisas i följande tabell. Värdena för flödena i älven, månads- och årsvis, har tagits från årliga rapporter redovisade av vattenvårdsförbundet Göta Älv. Mätresultaten visar att påverkan på älven är så liten att prov för analys av älvvattnet före och efter utsläppspunkten skulle ge samma resultat. Bolaget kan således inte anses vara någon stor och betydande utsläppskälla i regionen.

Haltbidrag för PAH 16

År	2012	2011	2010	2009
Årsmedelvärde	0,010 ng/l	0,017 ng/l	0,020 ng/l	0,038 ng/l
Månadsmedel max	0,026 ng/l	0,058 ng/l	0,055 ng/l	0,14 ng/l

Arsenik

Avseende arsenik (As) finns det färre analysdata för uppmätta värden än för PAH. Under ett år har utsläppet av arsenik varit 175 gram, dock med ett lågt årligt vattenflöde. Det högsta bidraget uppmättes i december 2011 med 0,02 µg/l. För att få en jämförelse vad som finns i recipienten (Göta älv) så togs ett prov uppströms verksamheten och analyserades på samma sätt som de månatliga proven efter reningsverket. Därvid konstaterades en halt om 0.22 µg/l i älvvattnet. Eftersom flödet i älven är 300-900 m/sek med ett medelflöde om 600 m/sek så passerar årligen drygt 4 ton arsenik. Detta kan jämföras med de 115 gram och 67 gram som älvvattnet tillfördes från vattenreningsverket under 2012 resp. 2013. Det innebär 0,03 resp. 0,02 ‰ av den årliga mängden i älvvattnet.

Övriga ämnen

Även i förhållande till den redovisning av övriga analyserade ämnen som Göta Älvs Vattenvårdsförbund gjort för 2012 är tillskottet från bolagets vattenreningsverk inte märkbart. Nedan redovisas den situation som råder i älven, dvs. inte för bolagets bidrag vilket i sammanhanget inte är märkbart.

Övriga ämnen angivna som årsmedelvärden i berörd del av Göta Älv

TOC	5,1 mgC/l	Ni	0,78 µg/l
Cd	0,007 µg/l	Pb	0,17 µg/l
Cr	0,26 µg/l	Zn	2,0 µg/l
Cu	1,03 µg/l	Hg	0,73 µg/l

Sammantaget det årliga utsläppet från reningsverket till Göta älv är ytterst litet i förhållande till det stora flödet som råder. De utsläpp som idag sker till älven bedöms ha ytterst marginell påverkan på de miljömässiga förhållandena. En halvering av utsläppen medför inte någon märkbar förbättring ur miljösynpunkt i älven, däremot skapas ett avfall som skall hanteras externt.

Hantering av nya avfallslag som påverkar vattenutsläpp

Enligt vad som anges ovan har tillståndet att ta emot nya avfallslag enligt mål

M 1952-07 ännu inte utnyttjats till fullo. Den avfallshantering som sker enligt påbyggnadstillståndet medför emellertid inte någon avrinning till reningsverket varför föreslagna slutliga villkor ovan endast baseras på de utsläpp huvudverksamheten enligt tillståndet i mål M 112-05 ger upphov till.

Detta hindrar dock inte att det i framtiden kan komma att tas mot och behandlas andra avfallsslag som kan komma att påverka utsläppen från reningsverket. Regleringen av vilka nya avfallsslag som kan tas emot enligt ändringstillståndet i mål M 1952-07 är tämligen allmänt hållen (jfr. bilaga 1 till domen). Tillståndet begränsas dock enligt domen till sådant avfall som lämpar sig för av bolaget angivna behandlings- respektive återvinningsförfaranden. Enligt vad som närmare anges i domen är det de behandlingsmetoder jämte tekniker för avloppsvattenrening som kan komma i fråga som styr vilka avfallsslag som får behandlas i anläggningen. För att åstadkomma en tillfredsställande avgränsning av tillståndet bör det enligt domstolen avgränsas så att material förorenade på ett sätt som gör att de bättre skulle kunna behandlas med en annan behandlingsteknik inte får behandlas i anläggningen. Såväl verksamhetens natur som miljöskäl talar dock enligt miljödomstolen för att tillåtna avfallsslag avgränsas på ett flexibelt sätt, vilket enligt domstolens dom bäst låter sig göras inom ramen för tillsynen.

Till stöd för tillsynen i detta avseende ska bolaget åläggas att i förväg underrätta tillsynsmyndigheten om nya avfallsslag som tas in i verksamheten. Med underrättelsen ska följa en beskrivning av avfall, förslag till behandlingsmetod jämte en bedömning av behov av ev. kompletterande åtgärder för rening avloppsvattnet (se sid 34 i domen). Förfarandet regleras i villkor 26 i domen i mål M 1952-07. Till villkoret lades även ett bemyndigande till Länsstyrelsen under punkt C i domslutet om att på grundval av bolagets underrättelse om nya avfallsslag besluta om ytterligare villkor som kan behövas för behandling av avloppsvatten som uppkommer vid avfallshanteringen. Det finns dock en otydlighet i bemyndigandet punkt C. emedan det framstår som att Länsstyrelsens bemyndigande endast skulle omfatta andra avfallsslag än de som anges i bilaga 1 till domen. I själva verket torde dock bemyndigandet avse nya avfallsslag inom ramen för det meddelade tillståndet, dvs. enligt de

EWC-koder som anges i bilaga 1 till domen. Denna oklarhet bör rättas till i domslutet. Den föreskrivna ordningen lämpar sig väl för det fall nya avfallsslag som kan påverka utsläppen till vatten kommer att tas emot vid anläggningen. Av detta skäl saknas det också anledning att fastställa slutliga villkor för utsläpp av andra utsläppsparemetrar än den nu pågående verksamheten ger upphov till. En släckvattenutredning finns och har tidigare godkänts av Räddningsverket. Utöver brandvattenbassäng och utjämningsbassäng finns en silo förberedd för att ta emot ytterligare 2 500 m³.

Angående utsläppspunkt i älven samt påverkan på miljö kvalitetsnormerna i aktuell vattenförekomst

I målet har frågan uppkommit rörande var i Göta älv utsläppen från reningsanläggningen slutligen hamnar. Bolaget har av denna anledning inhämtat uppgifter om stadens dagvattensystem från Trollhättan Energi AB.

Av kartunderlaget framgår att utsläppet från bolaget reningsverk på fastigheten Elektroden 1 sker till en dagvattenledning som efter ca 100 meter rinner in i Vattenfalls profilregleringstunnel. Av kartan framgår att det är dagvatten från flera fastigheter som samlas i denna utsläppspunkt liksom att det finns fler anslutningspunkter med dagvattenutsläpp i profilregleringstunneln. Vad gäller Vattenfalls profilregleringstunnel sträcker sig denna under hela Trollhättan från inloppet i Stallbackaan uppströms Elektroden 1 ner till tunnels utlopp i älven vid Olidehålan nedströms kraftverken (N 58° 16' 32,10" E 12° 16' 18,60"). En sträcka på över 4 km. Tunneln används, förutom att ta emot dagvatten, även till att reglera Göta älv vid höga flöden. Enligt uppgift är tunneln ca fyra kvadratmeter stor vid inloppet och ökar sedan i storlek för att vid utloppet vara ca sju kvadratmeter. Det kan mot denna bakgrund antas att flödet i profilregleringstunneln periodvis är högt.

Påverkan på miljö kvalitetsnormer i berörd vattenförekomst

Såväl Länsstyrelsen som Trollhättans stad har efterfrågat statusklassificering och miljö kvalitetsnormer i den del av Göta älv där utsläppen från verksamheten når älven, dvs. i profilregleringstunnelns utlopp i Olidehålan enligt bilaga 2 samt hur utsläppen påverkar miljö kvalitetsnormerna i vattenförekomsten för berörd del av Göta

älv. Kretslopp- och vatten, Göteborgs stad, har framfört synpunkten att älven egentligen inte bör tillföras PAH i halter högre än bakgrundsnivån.

Profilregleringstunnelns utlopp i älven vid Olidehålan ligger inom vattenförekomsten Göta älv – Slumpån till Stallbackaan – VISS - 5E646486-129009. Vattenförekomsten utgör en 16 km lång sträcka av Göta älv. Medelflödet i älven år 2014 var 682 m³/s. Den kemiska statusen har fastställts som god och kvalitetskravet är god kemisk status 2015, bortsett från kvicksilver. I Trollhättan är Göta älv klassat som kraftigt modifierat vatten varför den ekologiska statusen klassats som måttlig ekologisk potential med kvalitetskravet god ekologisk potential 2021.

I art 4.1 a i ramdirektivet för vatten föreskrivs bl.a. att medlemsstaterna skall genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i vattenförekomster. Direktivet genomförs av 5 kap. och 2 kap. 7 § miljöbalken samt 4 kap. 2 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660). EU-domstolen har därutöver i ett avgörande 2015-07-01 i mål nr C-461/13 konstaterat att artikel 4.1 a i direktivet innebär att man inte får lämna tillstånd till ett projekt som kan orsaka en försämring av en ytvattenförekomsts status eller äventyra uppnående av god status hos ytvattenförekomsten. Vad gäller begreppet försämring konstaterar EU-domstolen att en försämring föreligger om statusen hos minst en av kvalitetsfaktorerna enligt bilaga V till direktivet blir försämrad med en klass. Mark- och miljööverdomstolen har i dom 2015-10-30 i mål M 9616-14 angett att det är kvalitetsfaktorernas status för vattenförekomsten som helhet som ska försämrats över en klassgräns för att en försämring skall anses föreligga. I sådana fall där utgångspunkten är att en miljökvalitetsnorm inte följs anges vid tillämpning av 2 kap. 7 § miljöbalken att man även får beakta om en verksamhet endast på ett obetydligt sätt bidrar till att aktuell norm inte följs.

I förevarande fall är utgångspunkten för prövningen att det inte är frågan om ett nytt eller ökat utsläpp. Tvärtom visar prövotidsredovisningen att reningsverket fungerar väl och att utsläppen under prövotiden minskat genom de åtgärder och rutiner som bolaget genomfört. För att en tillämpning av reglerna om miljökvalitetsnormer skall

aktualiseras krävs vidare, enligt vad som sägs ovan, att utsläppet är av någon betydelse för den aktuella vattenförekomstens kemiska eller ekologiska status. Det är vidare av betydelse i detta fall att det inte är frågan om ett direkt utsläpp i berörd vattenförekomst utan att det sker via en dagvattenledning som ansluter till Vattenfalls profilregleringstunnel flera kilometer uppströms utsläppspunkten i Olidehålan. Halterna från bolagets verksamhet vid utsläppspunkten torde knappast vara detekterbara och under alla förhållanden helt obetydliga i förhållande till uppfyllandet av miljö kvalitetsnormerna i vattenförekomsten som helhet, dvs. med beaktande av att det rör sig om en på sträcka på 16 km av en älv med en medelvattenföring på 550 m³/s. Bolagets samlade inställning att verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsnormerna i Göta älv därmed inte torde vara en fråga av större betydelse i målet.

Jämförelse av uppmätta utsläpp med parametrar i HVMFS 2013:19

Länsstyrelsen efterfrågar en jämförelse mellan de enskilda parametrar som ingår i PAH16 med de värden som anges i bilaga 6 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2013:19). Gränsvärden för kemisk ytvattenstatus för PAH framgår av punkt 28 i bilagda utdrag av föreskriften. Utifrån analysvärden för PAH4 (benso(b)fluoranten, benso(k)fluoranten, indeno(1,2,3-cd) pyren och benso(g,h,i)perylene) samt benso(a)pyren vilka finns för 2015 och 2016 föreligger det enligt bolagets uppfattning ingen som helst risk för att yrkade utsläppsvillkor kan påverka miljö kvalitetsnormerna. Utspädningen efter reningsverkets utsläpp i profiltunneln är mycket stor innan det samlade avloppet når Göta älv vid Olidehålan.

Vad beträffar de s.k. särskilt förorenade ämnen som ingår i och påverkar möjligheten att uppnå god ekologisk status har värden för dessa ämnen fastställts genom en ändring (HVMFS 2015:04) i ovan nämnda föreskrift (HVMFS 2013:19). Värdena i föreskriften avser halter i vattenförekomsten och inte halter för utsläpp till vattenförekomsten. När tabell 1 jämförs med de värden som uppmätts från reningsverket under provotiden måste beaktas att utsläppet från reningsverket inte sker direkt i vattenförekomsten utan i en dagvattenledning som mynnar i Vattenfalls profilregleringstunnel mer än tre km från utsläppspunkten i Olidehålan. Halterna av

utsläppen från bolagets verksamhet vid utsläppspunkten i vattenförekomsten torde inte vara detekterbara och helt betydelselösa för innehållandet av miljö kvalitetsnormen i aktuell 16 km delsträcka av Göta älv. Med hänsyn till det sannolikt stora flödet i profilregleringstunneln kan det därför på goda grunder antas att de av Kretslopp och vatten yrkade halterna gott och väl innehålls vid utsläppspunkten till älven.

Aktuella mätresultat i älven

Av de analyser som Göta älvs vattenvårdsförbund låter utföra i älven så är analyserna efter vattenreningsverket jämförbara med TOC och ett antal metaller. PAH-analyser saknas däremot. Medelflödet år 2014 var 682 m³/s. Enligt vad som kan utläsas av www.grkom.se pågår sedan 2011 ett arbete inom Göteborgsregionens kommunalförbund för att skapa ett nytt vattenskyddsområde för Vänersborgsviken och Göta älv. Enligt vad som kan utläsas pågår det för närvarande en dialog mellan de berörda kommunerna för att enas om ett förslag till vattenskyddsområde och skyddsföreskrifter som kan skickas på remiss till berörda parter.

Förslag till åtgärder och slutliga villkor

Bolaget har under arbetets gång kontinuerligt arbetat med åtgärder för att minimera utsläppen och för att optimera reningsanläggningens funktion samt vidtagit flera åtgärder för att kunna möta prøvotidsvillkoret. Bland de åtgärder som vidtagits och som redovisas kan särskilt nämnas följande. Ett flertal gånger under 2014 och 2015 har stora slamsugningar av bassänger och dagvattensystem utförts för att få de renare samt få igenom ett bättre flöde. Åtgärden har i analyser visat sig ge ett förbättrat resultat. Bolaget genomför också obligatorisk städning av gården varje dag samt större städningar minst en gång i månaden. Detta medför att mindre stoft och annat material kan gå med ut i dagvattnet. Bolaget har vidare gått igenom alla brunnar för att säkerställa att flödet går rätt och att brunnar inte ligger direkt under flishögar. Dessutom har kassar installerats i brunnar på gården för att fånga upp flisbitar som följer med dagvattnet. Dessa åtgärder har resulterat i ökade kostnader för grundalternativet sedimentering. Enligt bolagets uppfattning innebär föreslagna och vidtagna åtgärder inkluderande drift och skötsel av det befintliga reningsverket att utsläppen till vatten från anläggningen framstår som så begränsade att de måste anses

som godtagbara från miljösynpunkt. Enligt vad som anförts ovan står den relativt sett högst begränsade miljönyttan för med ytterligare reningsåtgärder inte i rimlig proportion till de kostnader för installation, drift, avfallshantering m.m. som ett ytterligare reningssteg skulle innebära. Med beaktande av de bakgrundshalter av berörda ämnen som passerar i Göta älv idag och flödet i älven är det årliga utsläppet från reningsverket i Göta älv är närmast försumbart och bedöms ha en ytterst marginell påverkan på de miljömässiga förhållandena. I enlighet med vad som tidigare anförts är det inte lämpligt eller ändamålsenligt att reglera utsläppen från reningsanläggningen som halter och månadsmedelvärden. Haltvariationerna styrs av faktorer som bolaget inte råder över, bl.a. nederbörd. En sådan reglering framtår inte heller relevant från recipientsynpunkt i ett fall som detta.

Bolaget kan dela Länsstyrelsens förslag på begränsningsvärden uttryckta som mängder (g/år och g/månad.) Det är angeläget att de som villkor fastställs kan innehållas vid normal drift, detta gäller särskilt årlig total mängd som är ett absolut värde som aldrig får överskridas enligt Länsstyrelsens förslag. Länsstyrelsen har tillstyrkt att provotidsförfarandet avseende utsläpp till vatten avslutas. Nedanstående tabell utvisar Länsstyrelsens villkorsyrkande med bolagets ursprungliga yrkande (inom parantes) samt bolagets inställning till Länsstyrelsens yrkande.

Parameter	Total mängd per år kg/år	Bolagets inställning	Månadsvärde g/månad	Bolagets inställning
PAH16	1,5 (2,0)	Godtas	100 (150)	Godtas
PAH7	0,15 (0,3)	Godtas	10 (30)	20
Arsenik	0,30 (0,5)	Godtas	25 (59)	Godtas
Koppar	0,50 (2,0)	1,5	40 (200)	150
Krom	0,3 (1,0)	1,0	200 (-)	100
Zink	2,5 (-)	5		500
	Årsmedelvärde mg/l		Månadsvärde mg/l	
Oljeindex	5 (-)	Godtas	3 (-)	Godtas
Susp	50 (-)	Godtas	30 (-)	Godtas

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt **Havs- och vattenmyndigheten** har förklarat att de avstår från att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har tillstyrkt att provotidsförfarandet avseende utsläpp till recipienten Göta Älv avslutas och yrkat att följande villkor ska meddelas för verksamheten.

1. Utsläppen från reningsverket till Göta Älv får inte överstiga följande värden

Parameter	Total mängd per år kg/år	Månadsvärde g/månad
PAH16	1,5	100
PAH7	0,15	10
Arsenik (As)	0,30	25
Koppar (Cu)	0,50	40
Krom (Cr)	0,30	25
Zink (Zn)	2,5	200
	Årsmedelvärde mg/l	Månadsvärde mg/l
Oljeindex	5	3
Susp	50	30

Mängderna ska kontrolleras genom flödesproportionell provtagning månadsvis. Begränsningsvärdet för månadsvärdet anses vara uppfyllt om 10 av 12 månadsvärden under året uppfyller ovan nämnda krav. Värdet för den totala mängden per år respektive årsmedelvärdet får dock aldrig överskridas.

Länsstyrelsen har uppgett att den delar bolagets syn på att hantering av nya avfallslag som påverkar vattenutsläpp ska förtydligas så att bemyndigandet i villkor C avser nya avfallslag inom ramen för det meddelade tillståndet, d.v.s. enligt de avfallskoder som anges i bilaga 1 till domen.

Vidare har Länsstyrelsen anfört bl.a. följande.

PAH och miljö kvalitetsnormer

Utsläppet sker till Göta älv (vattenförekomst SE646486-129009). Kvalitetskravet för kemisk ytvattenstatus avseende kvicksilver och kvicksilverföreningar uppnår ej god kemisk ytvattenstatus i denna ytvattenförekomst.

Halterna av kvicksilver och kvicksilverföreningar i vattenförekomsten bör inte öka till den 22 december 2015, i förhållande till de halter som har legat till grund för vattenmyndighetens status-klassificering av kemisk ytvattenstatus inklusive kvicksilver och kvicksilver-föreningar 2009. Den kemiska ytvattenstatusen exkl. kvicksilver är inte klassad.

Det sker inte någon kontinuerlig uppföljning av PAH i Göta Älv inom ramen för de övervakningssystem som Länsstyrelsen har tillgång till. Däremot finns det gränsvärden fastställda i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2013:19) för vissa av de ingående parametrarna i PAH.

För benso(a)pyren är t.ex. årsmedelvärdet satt till 0,00017 µg/l samt max halt 0,27 µg/l. För antracen är motsvarande värden 0,1 µg/l och 0,1 µg/l.

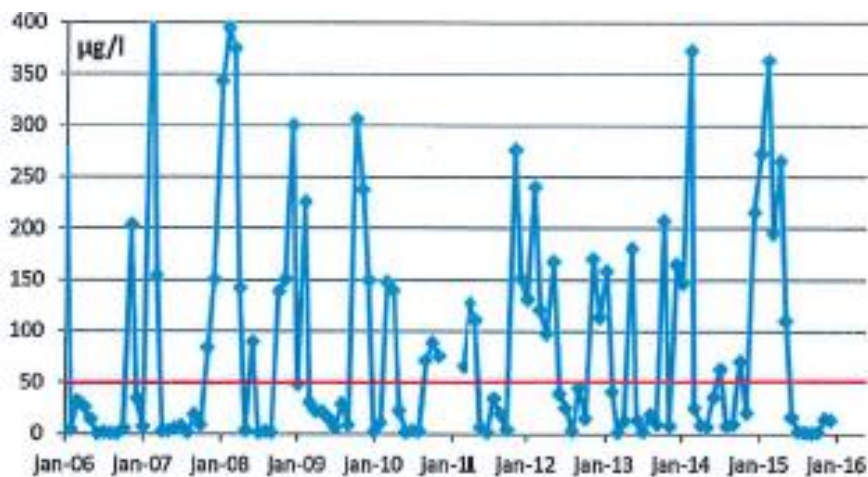
I prøvotidsredovisningen har inte någon utvärdering gjorts av de ingående ämnena i samlingsparametern PAH.

Länsstyrelsen har i egenskap av tillsynsmyndighet begärt in och tagit del av de tio analyser (januari -2014 till oktober -2014) där de olika ingående parametrarna i PAH framgår. Benso(a)pyren varierar mellan <0,1 µg/l till 3,1 µg/l. Antracen varierar mellan <0,1 µg/l till 14 µg/l.

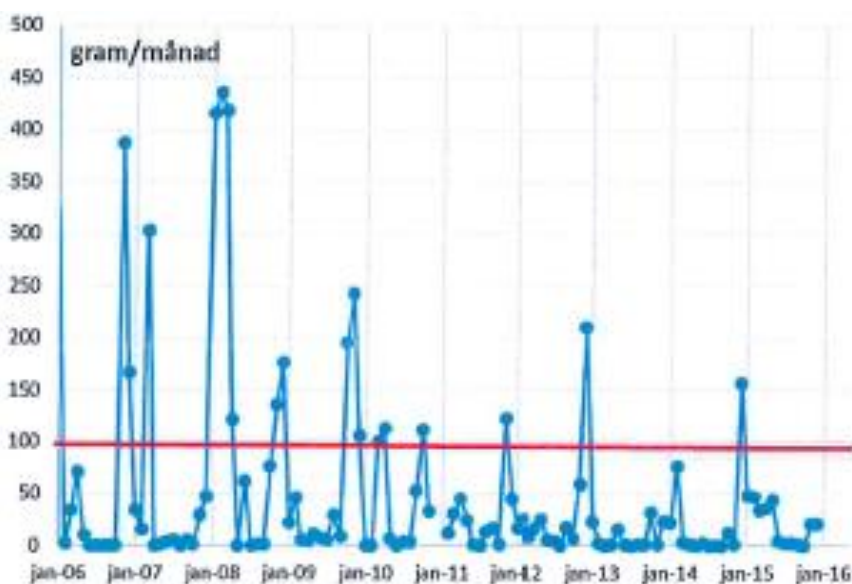
Sammanfattningsvis är det angeläget att hålla utsläppen av PAH på en så låg nivå som möjligt trots att utspädningen i Göta Älv är mycket stor.

Utsläpp av PAH

Länsstyrelsen har sammanställt utsläppta mängder av PAH16 i figurerna 1 och 2.

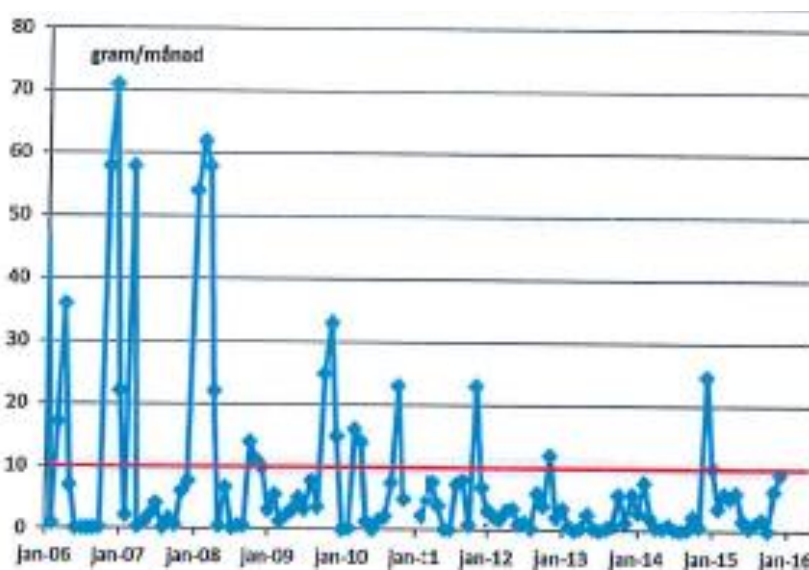
Figur1. Halter av PAH16 µg/l från januari 2006 till dec 2015. Riktvärdet från M 1952-07 om 50 µg/l är markerad.

Figur 2. Utsläpp av PAH16 i gram per månad från januari 2006 till mars 2014. Länsstyrelsens förslag till månadsmedelvärde, 100 gram/månad, är markerat i figuren.

Vid en jämförelse mellan figur 1 och 2 kan det konstateras att halterna varierar kraftigt mellan olika månader och det provisoriska riktvärdet överskrids mycket ofta. Utgående mängder visar inte på samma variation varför det torde vara bättre att föreskriva slutliga villkor i form av mängder ut.

Då samma trend kan ses för PAH7 redovisas endast mängderna ut i figur 3.

Figur 3. Utsläpp av PAH7 gram per månad från januari 2006 till dec 2015. Länsstyrelsens förslag till månadsmedelvärde, 10 gram/månad, är markerat i figuren.

Länsstyrelsen anser att det mest lämpliga är att föreskriva begränsningsvärden för månadsvärden för utsläppta mängder av såväl PAH7 som PAH16. Detta för att få en löpande kontroll under året och därigenom på ett effektivare sätt kunna innehålla begränsningsvärdena.

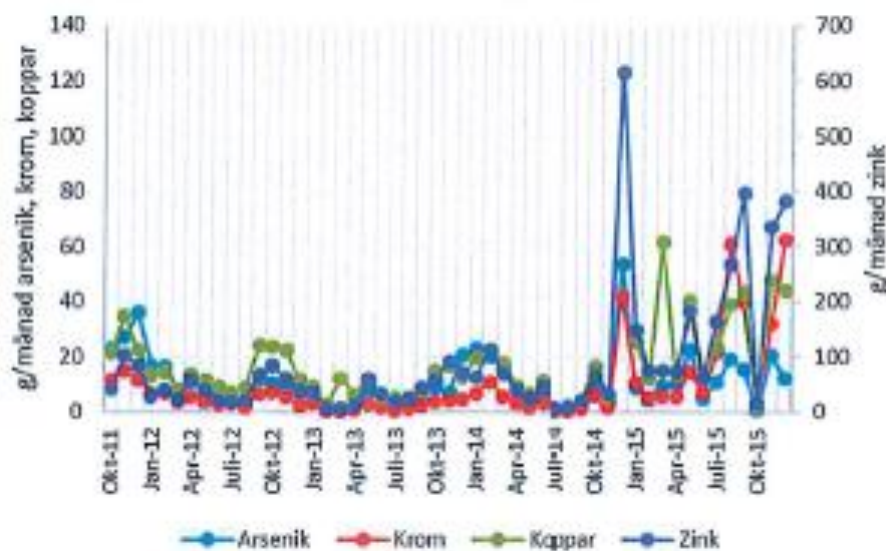
På det sätt som Länsstyrelsens förslag till villkor är formulerat så får även månadsvärdena överskridas vid två tillfällen under året. Flödet mäts kontinuerligt och månadsproverna ska tas ut flödesproportionellt och representera respektive kalendermånad. Det bör i kontrollprogrammet föreskrivas huruvida delprover ska tas ut och frysas.

Bolaget har yrkat att endast mängder per år ska fastställas, 2500 gram PAH16 och samt 500 gram PAH7. Länsstyrelsen anser att de av bolaget yrkade mängderna är för höga. Under de redovisade åren 2006-2015 har mängden PAH16 i gram aldrig överstigit 1845 gram och för PAH7 aldrig över 239 gram. Under de fyra senaste åren (2012-2015) har mängderna PAH16 varierat mellan 105 till 278 gram per år och PAH7 mellan 22 till 52 gram. Det finns således ingen anledning att fastställa begränsningsvärden på de nivåer som bolaget yrkar. Länsstyrelsen föreslår de i ovan angivna förslaget till villkor för utsläppta mängder.

Slutliga villkor avseende övriga parametrar

Medan mängderna PAH i utgående vatten har minskat under provotiden så har halterna av vissa metaller ökat (figur 4). Detta torde kunna förklaras med en ökad hantering av CCA impregnerat virke (krom, koppar, arsenik). Vidare har halterna av zink ökat vilket skulle kunna bero på ökad hantering av returträ. Länsstyrelsen förslår därför att villkor föreskriv även för dessa parametrar.

För övriga parametrar bedöms det inte finnas något behov av att föreskriva begränsningsvärden. Bolaget har också yrkat på villkor avseende de tre förstnämnda d.v.s. krom, koppar och arsenik.

Figur 4. Utsläpp av arsenik, krom, koppar och zink under perioden oktober 2011 till december 2015.

Med ledning av dels utvärdering av provresultat från oktober 2011 till december 2015 (flödesproportionella månadsmedelvärden) i jämförelse med provotidsvillkor P1 i M 1952-07, dels beräknade månadsmedelvärden utsläppta mängder under perioden oktober 2011 till december 2015, dels utvärdering av årssammanställningar avseende utsläppta mängder, 2012-2015 har förslagen till villkor för halterna av arsenik, koppar, krom och zink tagits fram. Dessa metaller bedöms vara så kallade särskilt förorenande ämnen för vilka det finns bedömningsgrunder i HVMFS 2013:19. Detta motiverar också att begränsningsvärden föreskrivs i villkor trots att

det är förhållandevis små mängder som släpps ut och att det är en stor utspädning i Göta Älv.

Det finns en betydande samvariation beträffande suspenderat material och utgående halter. Genom att ha goda rutiner för regelbunden rengöring av ytorna samt för spolning av sediment i rörledningar och sedimentationsbassänger kan utgående mängder reduceras avsevärt. Det är därför motiverat att föreskriva ett haltvillkor för suspenderat material. Länsstyrelsen anser vidare att bolaget bör utnyttja betydligt mer av den sedimentationsvolym som finns tillgänglig i reningsverket. Idag utnyttjas bara en del av denna. Även detta skulle bidra till lägre halter av suspenderat material. Med hänvisning till ovanstående bör värden för utgående halter av suspenderat material sättas till de som föreslagits i villkoret. På motsvarande sätt bör villkor för utgående oljeindex sättas.

Hantering av nya avfallsslag som påverkar vattenutsläpp

Länsstyrelsen delar bolagets syn på att villkor 26 samt bemyndigande C i domen i mål M 1952-07 är i behov av förtydligande. Länsstyrelsen syn på denna fråga har varit aktuell i ett anmälningssärende daterat den 3 juli 2015 dnr 555-15799-2015.

Miljöförvaltningen i Trollhättans stad har anfört bl.a. följande.

Bolaget framför i prøvotidsredovisningen att verksamhetens påverkan på miljökvalitetsnormerna i Göta älv inte torde vara en fråga av större betydelse i målet. Detta baseras bland annat på att utsläppet inte sker direkt till recipienten utan via en dagvattenledning och Vattenfalls profilregleringstunnel. I den utsläppspunkten bedömer bolaget att deras utsläpp inte borde vara detekterbara.

Miljöförvaltningen vill påpeka att även om föroreningarna späts ut innan utsläppspunkten till Göta älv så utgör de ett bidrag till de föroreningar som redan finns och riskerar att finnas i älven. Då Göta älv utgör dricksvattentäkt åt 700 000 personer bedömer Miljöförvaltningen att det är av yttersta vikt att vattenkvaliteten i älven inte försämras på grund av föroreningar från dess tillrinningsområde. Gällande ut-

släpp av dagvatten från större verksamheter i Trollhättans kommun till älvens tillrinningsområde så tillämpas de riktvärden som anges i Göteborgs Stads rapport 2013:10, *Miljöförvaltningens riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten*. Rapporten beskriver nedanstående halter som lämpliga för utsläpp till dagvatten och recipient. Dessa utsläppsvärden förväntas uppfyllas i verksamhetens anslutningspunkt till dagvattensystemet. De parametrar som anges är de som uppgetts i provisorisk föreskrift för verksamheten:

PAH: 3 µg/l	Pb: 3 µg/l	Cu: 9 µg/l	Cr: 15 µg/l
Oljeindex: 5 mg/l	Cd: 0,3 µg/l	Zn: 30 µg/l	TOC: 12 mg/l
As: 15 µg/l	Hg: 0,07 µg/l	Ni: 45 µg/l	

Miljöförvaltningen bedömer att prövningen av Solør Bioenergi Recyclings utsläpp till vatten bör leda till villkor som harmonierar med de utsläppsvärden som angetts ovan.

Göteborgs stad/ Kretslopp och vatten har anfört bl.a. följande.

Kretslopp och vatten svarar för dricksvattenförsörjningen till en halv miljon människor i Göteborgsområdet. Göta älv utgör huvudvattentäkt i regionen. Det är därför av stor betydelse att god vattenkvalitet i älven bibehålls och att föroreningsbelastningen på Göta älv minimeras.

Solør Bioenergi Recycling i Trollhättan omhändertar och sorterar utranterat, kontaminerat trä. Detta trä processas vidare till bränslefraktion i anläggningens stationära krossutrustning. Bolaget har tidigare (2008-11-07) ansökt om att ta emot, mellanlagra och behandla avfall och material från förorenade områden, totalt rör det sig om ytterligare 100 000 ton avfall varav 50 000 ton får utgöras av farligt avfall, men inte impregnerat trä, samt högst 30 000 ton material från förorenade områden.

I två deldomar har frågan om slutgiltiga utsläppsvillkor skjutits upp. Bolaget har nu inkommit med utredning ang. de uppskjutna villkoren och yrkar att Mark- och miljödomstolen föreskriver om slutliga villkor för utsläpp av PAH16, PAH7, As, Cu och Cr.

Enligt företagets provtagningar är utsläppen av Cu och Cr låga medan utsläppen av PAH och As relativt ofta går över de provisoriska riktvärden som satts (se tabell 1).

PAH16	Oljeindex	Arsenik	Krom	Koppar	Bly	Kadmium	Kviksilver	Zink	Nickel	TOC
50	5000	20	60	200	300	1	1	1800	100	150000

Tabell1. Nuvarande villkor för avloppsutsläpp (µg/l)

Kretslopp och vatten har tidigare yttrat sig och förespråkade utsläppsgränser för PAH som inte medför någon ökning av föroreningar i älven, dvs. gränsvärden som motsvarar bakgrundshalten i älven. Om inte det kan uppnås bör gränsvärde för både halt och årlig mängd finnas. De tidigare föreslagna begränsningsvärdena går att hitta i inkomna handlingar. De gränser som föreslagits av Kretslopp och vatten bestrids av verksamhetsutövaren med argument som framförallt baseras på att utsläppen släpps ut långt nedströms verksamhetsområdet och att utsläppen då har spänts ut av diverse andra tillflöden samt att ämnena blir så utspädda i älven att de knappast kan ha någon effekt på ekologin.

Åtgärder som nu görs för att minska utsläpp är bl.a, daglig rensning av gården och regelbunden slamsugning av sedimenteringsbassänger vilket ger mindre spridning av föroreningar och bättre reningsförmåga. Undersökningar av ytterligare reningssteg (mekanisk flockning, kemisk fällning, flockning med polymer, membran- och aktivt kolfiltrering samt indunstning) har gjorts och visat att nuvarande rening är effektiv för att minska PAH-utsläpp (80-97 % avskiljningsgrad) men mindre effektiv för att minska arsenik (<20 % avskiljningsgrad). Bättre rening är möjlig med vissa investeringar och ökade underhålls kostnader. Företaget hävdar dock att ytterligare reningssteg inte är rimlig då kostnaderna ökar drastiskt och effekterna på miljön bedöms bli små.

Kretslopp och vattens ställningstagande

Det är positivt att Solør Bioenergi Recycling har ett så omfattande städ och renhållningsprogram som inte bara minskar utsläpp av skadliga ämnen utan också möjliggör begränsning av brand de tillfällen olyckor sker, vilket bl.a. visades tidigare i somras då en potentiellt farlig brand begränsades i omfattning mycket snabbt. Sam-

tidigt tyder företagets provtagningar på fortsatt höga utsläpp av framförallt PAH och As.

Kretslopp och vatten anser nu, som i tidigare yttranden, att PAH, i synnerhet bens(a)pyren, i högsta grad är relevanta för dricksvattenkvaliteten med tanke på cancerrisk och mutagena effekter. Bens(a)pyren har det i särklass lägsta gränsvärdet för något enskilt ämne i dricksvatten (0,01 µg/l). Ett aktivt arbete för att minska PAH-utsläpp sker med åtgärder som PAH-fria däck och dagvattenåtgärder. Ytterligare utsläpp är därför väldigt kontraproduktivt. Kretslopp och vatten vidhåller därför de gräns- och riktvärden som framförts i tidigare yttranden (se tabell 2).

Ämne	Cancerogena PAHer	Bens(a)pyren	Övriga PAHer
Halt (µg/l)	5	0,05	100
Totalt (g)	30	0,3	500

Tabell 2.

Vad gäller gränsvärden för arsenik och andra ämnen bör antingen "Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten R 2013:10" (Miljöförvaltningen, Göteborgs stad, ISBN nr: 1401-244) eller bakgrundsvärdena för Göta älv ligga till grund för de slutgiltiga villkoren, om de värden som rekommenderas i miljöförvaltningens riktlinjer är lägre än bakgrundshalten. Det betyder att det provisoriska villkoret för halten arsenik bör behållas (20 µg/l på årsbasis) eller översättas till ett motsvarande begränsningsvärde.

Bolagets argumentation om effekter av utsläpp och varför de anser att ytterligare reningssteg inte är motiverat bygger till stor del på antaganden om ämnens utspädning vid utsläpp till Göta älv. Även om utspädning visserligen är positivt för ekologin är argumenten föråldrade, Kretslopp och vatten anser att utsläpp ska bekämpas vid källan.

Bolagets resonemang baseras dessutom till stor del på vattendirektivet och vattenförkomstens ekologiska status, men detta är bara delvis relevant för vattnets lämplighet som råvara för dricksvattenproduktion.

Tidigare yttranden från Kretslopp och vatten har framfört att företagets utsläpp av PAH har uppgått till ca 2 % av den totala belastningen på älven, en mängd som knappast kan ses som försumbar för Sveriges största vattendrag. Göta älv har tidvis otillfredsställande vattenkvalitet för dricksvattenproduktion, och ytterligare förorening skulle förvärpa statusen. Utgående vatten från verksamheten måste därför renas så långt som möjligt. Avloppsvattnet måste renas både med avseende på arsenik och PAH innan utsläpp till recipient. Kan inte tillräcklig rening uppnås bör verksamheten flyttas till ett mindre känsligt område.

Kontrollcentralen i Alelyckans vattenverk, KCA, ska omedelbart kontaktas vid händelse som innebär risk för förorening av Göta älv. Kontrollcentralen är ständigt bemannad och nås på telefonnummer 031-368 72 50.

BOLAGETS BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDE

Bolaget har bemött vad som anförts av Länsstyrelsens i Västra Götalands län, Trollhättans stad samt Göteborgs Stad Kretslopp och vatten och härvid anförts bl.a. följande.

Ang. Länsstyrelsens yttrande

Bolaget och Länsstyrelsen har i stort sett samma uppfattning om nivåerna för föreslagna begränsningsvärden och flertalet av Länsstyrelsens yrkanden godtas. Med hänsyn till vad som anförts ovan om de uppmätta utsläppen från anläggningen ovan föreslår bolaget dock vissa justeringar. Det är en allmän princip att utsläppsvillkoren ska kunna innehållas under normal drift. För att undvika risken ständigt återkommande överskridanden, framförallt avseende krom och zink, avviker bolagets yrkande från Länsstyrelsens i följande hänseenden.

PAH7		20 g/månad
Krom	1.0 kg/år	0.1 "
Koppar	1.5 "	0.15 "
Zink	5.0 "	0.5 "

Ang. Miljöförvaltningens i Trollhättans Stad samt Göteborgs Stad/Kretslopp och vatten yttrande

Göteborgs Stad Kretslopp och vatten har, som det får förstås, yrkat att de riktvärden som anges i Miljöförvaltningen, Göteborgs stads Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten ska ligga till grund för de slutliga villkoren. Detta under förutsättning att dessa riktvärden är lägre än bakgrundsvärdena i älven. I annat fall ska bakgrundhalterna i älven ligga till grund för utsläppsvillkoren. Kan inte dessa halter uppnås bör verksamheten flyttas till ett annat område enligt Göteborgs Stad Kretslopp och vatten. Trollhättan Stad har också hänfört sig till ovan angivna riktlinjer från Miljöförvaltningen, Göteborgs stad.

Miljöförvaltningen Trollhättans Stads samt Göteborgs Stad Kretslopp och vattens yrkanden ligger mycket långt ifrån vad såväl bolaget som Länsstyrelsen ansett vara rimliga och miljömässigt motiverade villkor för verksamheten. Ett innehållande av de villkor som yrkas, om det ens är tekniskt möjligt, skulle kräva investeringar i helt nya reningstekniker till mycket höga kostnader, inklusive driftkostnader och avfallshanteringskostnader. Kostnader som på intet sätt skulle stå i rimlig proportion till den ytterst marginella miljönytta som det skulle medföra.

Vad Miljöförvaltningen Trollhättans Stad samt Göteborgs Stad Kretslopp och vatten anfört kan möjligen ligga till grund för arbetet med långsiktiga miljömål för Göta älv och dess tillrinningsområden men kan inte tillämpas vid prövning och fastställande av slutliga villkor för en befintlig tillståndsgiven verksamhet. I praktiken torde Miljöförvaltningen Trollhättans Stad samt Göteborgs Stad Kretslopp och vattens inställning innebära att all pågående miljöfarlig verksamhet i Göta älvs tillrinningsområde får flytta till andra områden.

DOMSKÄL

Några utgångspunkter

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att det saknas anledning att pröva frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten separat utifrån de deldomar som har meddelats i mål M 112-05 respektive mål M 1952-07. Prövningen av denna fråga ska avse utsläpp av föroreningar i det samlade dagvattnet som tillförs recipi-

enten från hela verksamhetsområdet, oavsett vilken verksamhet som har pågått sedan huvudansökan lämnades in.

Gällande tillståndsbeslut som reglerar bolagets befintliga och framtida verksamhet har vunnit laga kraft. Rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken utesluter dock inte att det är möjligt att förbjuda eller ompröva den tillståndsgivna verksamheten om det exempelvis har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten tilläts, eller om tillståndet eller villkor som gäller för verksamheten inte har följts (24 kap. 3 eller 5 § miljöbalken). Det finns också en möjlighet för tillståndshavaren enligt 24 kap. 8 § att yrka att villkor ska upphävas eller ändras. Högsta domstolen har uttalat att en uppdelning av prövningen inte får leda till att tillstånd meddelas utan att samtliga frågor som ska ingå i tillståndsprövningen verkligen blir samlad bedömda i något skede (NJA 2013 s. 613). Mark- och miljööverdomstolen har också kommit fram till att en tidigare meddelad tillåtlighetsdom förvisso är rättsligt bindande i de frågor som har prövats genom den domen, men att den inte hindrar att nya omständigheter eller krav enligt unionsrätten som kan påverka bedömningen av tillåtligheten senare prövas i tillståndsdomen (jfr Mark- och miljööverdomstolens domar av den 30 oktober 2015 i mål nr M 9616-14 respektive den 30 augusti 2016 i mål nr M 8984-15).

Mark- och miljödomstolen konstaterar vidare att bolagets mottagnings- och behandlingsanläggning utgör en verksamhet som är värdefull ur kretsloppssynpunkt och som bidrar till en funktionell avfallshantering i regionen genom att finnas tillgänglig för bl.a. upparbetning av obehandlat och behandlat trämaterial. Bolagets lokalisering intill dricksvattentäkten Göta älv ställer dock långtgående krav på skyddsåtgärder i samband med avledning av renat, men ändå delvis förorenat dagvatten. Trots förekomsten av komplexa föroreningar i dagvattnet, bygger befintlig rening enbart på fysikaliska och mekaniska avskiljningssteg.

Frågan om utsläpp av förorenat dagvatten och dess utredningsbehov är inte ny utan har uppmärksamats och skjutits upp vid tidigare prövningar av verksamheten. Sedan 2005 har bolaget utfört en utökad kontroll med fokus på polyaromatiska

kolväten och sedan 2007 har även andra analysparametrar kontrollerats. Syftet med kontrollen är att begränsa recipientpåverkan. Bolaget har därmed fått mycket lång tid att anskaffa nödvändig kunskap om vattenutsläpp från verksamheten och om hur dessa utsläpp kan minimeras, detta trots att frågor som skjutits upp enligt 22 kap. 27 § miljöbalken enligt uttryckligt stadgande i paragrafen ska avgöras så snart som möjligt.

Prövotidsredovisning

Bolaget har i redovisningen redogjort för aktuella utredningsvillkor, möjliga reningmetoder samt vidtagna och planerade skyddsåtgärder. Mark- och miljödomstolen anser i likhet med sökanden och de som yttrat sig, att det finns skäl att bifalla bolagets yrkande om att avsluta prövotiden och föreskriva slutliga villkor i frågan om utsläpp till vatten. Efter genomgång och granskning av det samlade utredningsresultatet och beslutsunderlaget i båda målen finner domstolen att av bolaget och de som yttrat sig föreslagna utsläppsnivåer bör ligga till grund för domstolens ställningstagande i frågan om begränsningsvärden.

Slutligt villkor för vattenutsläpp

Enligt 11 a § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (förordningen om miljöfarlig verksamhet) ska man vid bedömning av behovet av försiktighetsmått och villkor för verksamheter med bl. a utsläpp till ytvatten som är tillståndspliktiga enligt miljöprovningförordningen (2013:251), särskilt ta hänsyn till om det i utsläppen förekommer ämnen som anges i avdelning 5 i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet. Ämnen som anges är bl.a. arsenik och dess föreningar, metaller och deras föreningar, suspenderande ämnen och polyaromatiska kolväten.

När ett tillstånd till miljöfarlig verksamhet innehåller villkor om begränsningsvärde för utsläpp, ska ett sådant värde normalt avse den punkt där utsläppet lämnar anläggningen, utan hänsyn till eventuell utspädning (11 b § förordningen om miljöfarlig verksamhet).

Bolaget bedriver en verksamhet som ger upphov till utsläpp av sådana farliga ämnen som anges i bilagans avdelning 5 i förordningen om miljöfarlig verksamhet. Bolaget har motiverat utsläppens ringa miljöpåverkan med en stor utspädning, efter det utsläppet lämnar anläggningen. Domstolen vill därför peka särskilt på de bestämmelser som anges i 11a och 11b §§ förordningen om miljöfarlig verksamhet och att dessa ska beaktas i prövningen av slutliga villkor.

Sedan den senaste tillståndsdomen vunnit laga kraft har bolaget vidtagit ett flertal utsläppsbegränsande åtgärder. Bolaget har gjort gällande att installation av ytterligare reningssteg inte är ekonomiskt försvarbar eller miljömässigt motiverad. Ingen av remissinstanserna har motsatt sig bolagets val av analysparametrar som ska ingå i det föreslagna utsläppsvillkoret. Utredningen i målet har dock visat att det råder olika syn på vilka utsläppsnivåer som kan accepteras med hänsyn tagen till vattenrecipientens skyddsbehov.

Då föroreningshalterna i stor utsträckning är nederbördsberoende har bolaget yrkat att meddelade begränsningsvärden, med undantag för oljeindex och suspenderade ämnen, ska avse totala mängder per år och per månad. Detta yrkande har godtagits av länsstyrelsen men inte av vare sig Miljöförvaltningen i Trollhättans stad eller Göteborgs stad/Kretslopp och vatten. Dessa båda har förespråkat att Göteborgs stads *Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten* samt bakgrundsvärdena i älven ska ligga till grund för de slutliga villkoren. Göteborgs stad/Kretslopp och vatten menar att ”Kan inte tillräcklig rening uppnås bör verksamheten flyttas till ett mindre känsligt område”.

Mark- och miljödomstolen finner att utsläppen av PAH från bolagets verksamhet till Göta älv inte heller i nuläget kan anses som försumbara (jfr mark- och miljödomstolens deldom 2008-11-07). Domstolen anser även att det finns skäl att ifrågasätta bolagets bedömning beträffande ökat utsläpp av vissa tungmetaller och förslag till begränsningsvärden som enbart ska kunna innehållas under normal drift.

Enligt gällande politiska beslut ska Göta Älv nu och i framtiden kunna användas som dricksvattentäkt. Älvsvattnet utgör det viktigaste livsmedlet för drygt 700 000 människor i regionen och är förutsättningen för att kunna ha ett rikt växt- och djurliv i och kring Göta älv. Enligt ”VA-översikt för Trollhättans kommun 2015, Nuläge och förutsättningar för VA-försörjning” pågår ett arbete med att bilda ett vattenskyddsområde för hela Göta älv. Större delen av Trollhättans kommun ligger inom det föreslagna vattenskyddsområdet.

Miljö kvalitetsnormerna för vatten ger uttryck för vilken kvalitet en vattenförekomst ska uppnå vid en viss tidpunkt och avser det ekologiska och kemiska tillståndet i vattenmiljön. Enligt huvudregeln ska god status uppnås till år 2015. Tiden för när god status ska ha nåtts kan förlängas under vissa förutsättningar. Det innebär dock inte att statusen får försämrans i mellantiden; tvärt om. Ett försämringsförbud råder.

I EU-domstolens dom i mål C-461/13 - Weserdomen - kom EU-domstolen fram till att tillstånd inte får lämnas till en verksamhet som äventyrar uppnåendet av god status, god ekologisk potential eller god kemisk status hos en ytvattenförekomst senast vid den tidpunkt som anges i ramdirektivet för vatten. Domen innebär att normerna för ekologisk status har fått en skärpt innebörd jämfört med hur de tidigare uppfattats i Sverige.

För den i målet aktuella vattenrecipienten Göta älv – Slumpån – Stallbackaån (EU-CD SE 646486-129009) bedöms vattenförekomstens status som otillfredsställande ekologisk potential. Enligt VISS (Vatteninformationssystem Sverige) innebär otillfredsställande ekologisk potential ”att mellan 3 till 6 av åtgärderna inom maximal ekologisk potential är genomförda eller inte innebär en väsentlig förbättring av de biologiska kvalitetsfaktorerna”. God ekologisk potential ska nås till år 2021 och god kemisk ytvattenstatus till 2015 (exklusive kvicksilver).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att en bedömning av vilka utsläppshalter som kan accepteras därmed måste ta sin utgångspunkt i försiktighetsprincipen och i hal-

ter som inte medför en statusförsämring eller äventyrar god status. Med en sådan utgångspunkt ska en skälighetsbedömning enligt 2 kap. 7 § 1 st. miljöbalken göras.

Ekonomiska skäligheten av föreslagna utsläppsvärden

Bolaget har godtagit en del av länsstyrelsens förslag till begränsningsvärden med undantag för total mängd per år respektive månad för PAH7, koppar, krom och zink. Med beaktande av analysresultat som redovisas i prøvotidsredovisningen jämte i bolagets miljörapporter för år 2014 och 2015, anser mark- och miljödomstolen att flera av de begränsningsvärden som bolaget har yrkat på i sitt förslag till slutligt utsläppsvillkor är alltför höga.

Mark- och miljödomstolen gör också bedömningen att de utsläpps begränsande åtgärder som föreslagits av länsstyrelsen bör leda till reduktion av utsläppsvärden med avseende på ovan nämnda analysparametrar. Då de flesta av de aktuella förorenande ämnena är partikelbundna bör de med fördel kunna reduceras genom en utökad och förbättrad sedimentering. Det är också värt att notera att bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till utsläppshalt för suspenderade ämnen. Som det kan utläsas av bolagets ansökningshandlingar har installation av andra reningsmetoder, som bl. a. kemisk fällning, vid behov varit möjligt att genomföra för att kompensera den mindre optimala lokaliseringen. Till följd av mångårig utredning har numera denna möjlighet av sökanden bedömts som en alltför stor investering.

Att begränsa utsläpp av cancerogena ämnen och tungmetaller till en av Sveriges största dricksvattentäkt har enligt mark- och miljödomstolen en mycket hög prioritet. Även om de i målet aktuella utsläppsmängderna kan bedömas som relativt ringa, består de av så farliga ämnen att miljö- och hälsonyttan måste anses väl uppväga kostnaderna vid tillämpningen av bästa möjliga teknik. Detta tydliggörs av att utsläppens kumulativa effekt över tid är av betydelse.

Utredningen i målet har visat att reningen och avledningen av påverkat dagvatten från den befintliga och sökta verksamheten behöver förbättras. Mot bakgrund av de hittills utvunna kunskaperna om möjliga reningsåtgärder finner mark- och miljö-

domstolen, vid en prövning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, att det inte är oskäligt att kräva att utsläppen från sökt verksamhet ska underskrida de av länsstyrelsen förslagna begränsningsvärden. Enligt domstolen är dessa utsläppsvärden väl avvägda och sökanden har inte visat att det vare sig är tekniskt omöjligt eller ekonomiskt orimligt att förbättra eller utöka den befintliga reningen. Baserat på samma underlag anser mark- och miljödomstolen att det är rimligt att ge bolaget en tid om 12 månader från lagakraftvunnen dom att uppfylla detta förbättringskrav. Fram till dess bör bolagets förslag till slutligt villkor med dess utsläppsvärden gälla på sätt som framgår av domslutet.

Utvärdering av utsläpp

Av utredningen i målet framgår att bolagets utsläpp till Göta älv av särskilt föroreande ämnen omfattar arsenik, koppar, krom och zink. Vilka halter av dessa ämnen i recipienten påverkar klassificeringen av en vattenförekomst framgår av bilaga 2 till HVMFS 2015:4. De anges i årsmedelvärde eller maximalt tillåten koncentration för att uppnå god status. För arsenik är årsmedelvärdet 0,5 µg/l och den maximalt tillåtna koncentrationen 7,9 µg/l; för koppar är årsmedelvärdet 0,5 µg/l (biotillgängligt), för krom 3,4 µg/l och för zink 5,5 µg/l (biotillgängligt). Bolaget har redovisat sina utsläpp i relation till dessa.

Mark- och miljödomstolen gör, under förutsättning att ytterligare renings- eller skyddsåtgärder vidtas samt att i domslutet föreskrivna begränsningsvärden innehålls, bedömningen att sökt vattenhantering kan godtas även med avseende på icke-försämringskravet. Domstolen gör också bedömningen att uppnåendet av gällande miljö kvalitetsnormer för Göta älv – Slumpån – Stallbackaån inte kommer att äventyras genom sagda vattenhantering. Därför saknas anledning att överväga omlokalisering eller förbud på denna grund (jfr Mark- och miljööverdomstolens uttalanden i mål M 8994-15, dom av den 30 augusti 2016 och i mål M 6574-15, dom av den 15 september 2016).

Hantering av nya avfallsslag som påverkar vattenutsläpp

Enligt deldom den 7 november 2008 i mål M 1952-07 omfattar tillståndet avfall

tillhörande de i bilaga 1 till denna dom angivna avfallsslagen och endast sådant avfall inom dessa som lämpar sig för av bolaget angivna behandlings- respektive återvinningsförfaranden.

Villkor 26 i samma deldom har följande lydelse [domstolens understrykningar].

Bolaget ska för godkännande underrätta tillsynsmyndigheten innan nya avfallsslag tas emot på anläggningen. Underrättelsen ska innehålla en beskrivning av mängd och slag av avfall, på vilket sätt avfallet avses behandlas eller återvinnas samt vilka åtgärder för rening eller andra försiktighetsåtgärder avloppsvattnet avfallet föranleder.

Hanteringen av nya avfallsslag tas även upp under domslutens punkt C i samma deldom. Punkt C har följande lydelse.

Miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § 3 st. miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att

- 1) godkänna mottagande och behandling av andra avfallsslag än de som anges i bilaga 1, men som har i huvudsak samma egenskaper i fråga om behandlingsbarhet och föroreningsrisk som dessa,*
- 2) besluta om ytterligare villkor som kan behövas för behandling av avloppsvatten som uppkommer vid mellanlagring och återvinning eller annan behandling av sådant avfall som avses i punkten 1.*

Tillsynsmyndigheten ges alltså bl. a. rätt att godkänna mottagande och behandling av *andra* avfallsslag än de som anges i bilaga 1, men som i huvudsak har samma egenskaper i fråga om behandlingsbarhet och föroreningsrisk som dessa.

Både länsstyrelsen och bolaget anser att villkor 26 samt bemyndigande C i domen i mål M 1952-07 är i behov av förtydligande. Enligt bolaget finns det otydlighet i bemyndigandets punkt C. då det framstår som att Länsstyrelsens bemyndigande endast skulle omfatta *andra* avfallsslag än de som anges i bilaga 1 till domen. I

själva verket torde dock bemyndigandet avse *nya* avfallsslag inom ramen för det meddelade tillståndet, dvs. enligt de EWC-koder som anges i bilaga 1 till domen, enligt sökanden.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen ska ”rätta till” bemyndigandet i domens punkt C. så att det tydligt framgår att detta även avser nya avfallsslag inom ramen för det meddelade tillståndet. Som mark- och miljödomstolen noterade inledningsvis har gällande tillståndsbeslut vunnit laga kraft. Det som återstår för domstolen att pröva i målet är vilka slutliga villkor som ska fastställas för utsläpp i vatten. Bemyndigandet i punkt C omfattas av den deldom som vunnit laga kraft och inte av det prøvotidsförordnande som nu är uppe för prövning. Då bemyndigandet utgör en förutsättning för att ta i anspråk tillståndet, bör det rimligen enligt domstolen jämföras med tillståndsvillkor. Frågan är således om yrkandet om att ”rätta till” bemyndigandet ska ses som ett yrkande om att vidta rättelse eller om det är ett yrkande om att ändra ett villkor som därmed måste prövas enligt 24 kap. miljöbalken.

Domstolen prövar inledningsvis om bemyndigandet kan ”rättas” som ett uppenbart skrivfel. Enligt 26 § förvaltningslagen (1986:223) får ett beslut som innehåller en uppenbar oriktighet till följd av myndighetens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, rättas av den myndighet som har meddelat beslutet.

För att paragrafen ska vara tillämplig krävs det att beslutet är *meddelat*. Det betyder att beslutet måste ha blivit expedierat eller fått sin slutliga form på något annat sätt. Rättelsemöjligheten enligt paragrafen avser bara oriktigheter till följd av skrivfel, räknefel eller liknande förbiseenden, s.k. förbiseendefel. Paragrafen ger däremot inte myndigheter någon befogenhet att rätta sådana fel i ett besluts innehåll som utgör s.k. bedömningsfel. För att ett förbiseendefel ska få rättas enligt paragrafen måste oriktigheten därtill vara *uppenbar*. Felet ska alltså vara sådant att var och en med normal iakttagelseförmåga bort kunna upptäcka detta. Felet kan exempelvis framgå vid ett studium av enbart själva beslutet eller vid en enkel jämförelse med handlingarna i ärendet. Det måste vara tydligt att felet är ett förbiseendefel och inte ett bedömningsfel. (Se Hellners och Malmqvist; *Förvaltningslagen* (Zeteo, version

den 31 maj 2010, tredje upplagan) kommentaren till 26 §).

Mark- och miljödomstolen anser inte, redan mot bakgrund av bemyndigandets problematiska otydlighet, att det handlar om ett uppenbart förbiseendefel.

Ett villkor får enligt 24 kap. 8 § andra stycket miljöbalken upphävas eller mildras efter ansökan av tillståndshavaren endast om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet meddelades. Det är tillståndshavaren som ska visa att förutsättningar för att ändra villkoret föreligger. Bestämmelsens ordalydelse tillsammans med den praxis som utbildats (se t.ex. NJA 2010 s. 77 och MÖD 2002:56), talar för att en ansökan av en tillståndshavare ska bedömas restriktivt.

Länsstyrelsen har samtyckt till att bemyndigandet ändras med hänsyn till otydligheten. En ändring enligt 8 § får emellertid göras *endast* om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs. Ändringen är påkallad av att formuleringen är otydlig, inte av att den är strängare än nödvändigt eller av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs. Mark- och miljödomstolen anser därför att det saknas grund för att med stöd av 24 kap. 8 § miljöbalken upphäva eller ändra det aktuella bemyndigandet.

Yrkandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 22 februari 2017.

Christina Olsen Lundh

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Christina Olsen Lundh, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green samt de särskilda ledamöterna Dan Löfving och Kjell Olseke.